

---

cupore

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUSKESKUS CUPORE
Cuporen työpapereita 23

Olli Jakonen & Olli Ruokolainen

JUURTUIKO MIKÄÄN?

Hallitusohjelman 2015 kulttuurin kärkihankkeen seuranta

5.4.2024

Cuporen työpapereita 23

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2024

ISBN 978-952-7200-84-1 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	6
1 SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT, TAUSTA JA TOTEUTUS	7
1.1. Kärkihanke ja sen tavoitteet: prosenttiperiaate poliittisena vipuvoimana.....	8
1.1.1. Hallitusohjelman ja valtioneuvoston tavoitteet	10
1.1.2. Taiteen edistämiskeskuksen tavoitteet	11
1.1.3. Kehittämishankkeiden tavoitteet	12
1.2. Kärkihanke kulttuurihyvinvoinnin pitkässä linjassa	13
1.3. Selvityksen aineistot ja menetelmät.....	15
2 KÄRKIHANKKEEN VAIKUTUKSET JA MERKITYS YLEISELLÄ TASOLLA.....	17
2.1. Vaikutukset kärkihankkeen päättyessä 2019: rahoitusratkaisuja ei saatu aikaan	17
2.2. Kärkihankkeen perintö poliittishallinnollisissa dokumenteissa.....	20
2.2.1. Verkostot ja vaalikaudet ylittävä jatkumo.....	21
2.2.2. Rahoitusratkaisut antavat odottaa itseään	23
2.2.3. Hyvinvointialueuudistus murroskohtana	26
2.3. Yhteenveto: kärkihankkeen poliittishallinnollinen vaikuttavuus	27
3 KÄRKIHANKKEEN KEHITTÄMISHANKKEIDEN NYKYTILA	30
3.1. Vaikutukset kärkihankkeen päättyessä 2019	30
3.2. Rahoitettujen kehittämishankkeiden aikaansaannokset	31
AILI 32	
Kulttuuripolku senioreille	33
Taide tavoittaa	34
%Taidetta	35
VUOKSI-hanke	35
Art@HDL	36
Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon	37
Kulttuuri ankkurina	37
Läsnäoloklovnaria	38
TaideKori	38
Jakkara 39	
Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma	41
KultaSote	41
Kulttuurisote	42

3.3. Yhteenveto: kehittämishankkeiden vaikuttavuus vuonna 2024	43
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
LÄHTEET	51
LIITTEET	53

KUVIOT

Kuvio 1. Kärkihankkeen pitkittäisseuranta kulttuurihyvinvoinnin aikajanalla.	15
Kuvio 2. Kehittämishankkeiden vaikutukset tyypeittäin.	44

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämishankkeiden erilaisia ryhmittelytapoja ja -kategorioita.....	32
Taulukko 2. Kehityshankkeiden tavoitteet, vaikuttavuus ja tunnistetut vaikuttavuuden esteet.....	45

TIIVISTELMÄ

Tämän selvityksen kohteena oli vuosina 2016–2019 toteutettu silloisen hallituksen ohjelmassa linjattu kärkihanke prosenttitaiteen periaatteen laajentamisesta sosiaali- ja terveyssektorille. Kärkihankeeksi kutsutun politiikkatoimen yleisenä tavoitteena oli taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tuottavan toiminnan, palveluiden ja rahoituksen juurruttaminen sote-rakenteisiin.

Arvioimme kärkihankkeen pitkäaikaista vaikuttavuutta vuodenvaihteessa 2023–2024 sekä yleisellä poliittishallinnollisella että yksittäisten hankkeiden ja alueiden tasolla. Selvityksessä toteutettiin hanketoiminnan jatkumisesta avoin tiedonhaku, kulttuurihyvinvointia koskevien politiikkadokumenttien analyysi sekä kysely kärkihankkeen puitteissa rahoitettujen kehittämishankkeiden edustajille.

Poliittishallinnollisella tasolla kärkihanke loi uusia verkostoja ja edisti poikkihallinnollista yhteistyötä kulttuurihyvinvoinnin alueella. Kärkihanke vahvisti kulttuurihyvinvoinnin strategista merkitystä ja poikkihallinnollista integrointia sekä loi perustan tuleville innovaatioille ja yhteistyölle kulttuurin ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kärkihankkeen puitteissa rahoitetut kehittämishankkeet ovat vaikuttaneet alueellisesti kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen, lisänneet tietoisuutta kulttuurihyvinvoinnin merkityksestä ja edistäneet yhteistyötä sote-sektorin sekä kulttuuritoimijoiden välillä. Ne ovat myös integroineet kulttuurihyvinvointia strategia-työhön ja mahdollistaneet taiteilijoiden työllistymistä sote-sektorille.

Kestävän rahoituksen puute, yleinen taloudellinen niukkuus kulttuuri-, sosiaali- ja terveystaloudessa sekä hyvinvointialueuudistuksen murros ovat estäneet tai hidastaneet vaikutusten juurtumista.

Kärkihankkeen tavoitteet olivat monitahoiset ja epäselvät. Osin siksi sen pitkäaikaista vaikuttavuutta on vaikea todentaa. Kulttuurihyvinvoinnin politiikka-toimille olisikin asetettava konkreettisia tavoitteita, jotta niiden seuranta voidaan tehdä nykyistä paremmin selkeillä kriteeristöillä ja mittareilla.

Voidaan todeta, että kärkihankkeen vaikuttavuus sekä valtakunnallisesti että alueellisesti on ollut merkittävä niin tavoitteiden asettamisen, kehittämistoimien kuin konkreettisen kulttuurihyvinvointitoiminnan tasoilla. Kärkihankkeen avulla on vaikutettu strategiaan kirjauksiin, vahvistettu eri toimintalogiikoista käsin toimivien tahojen yhteistä ymmärrystä niin kansallisella kuin alueellisella tasolla ja luotu tai vahvistettu kehittämistoimien jatkumoa alueellisesti. Kärkihanke on myös mahdollistanut paljon konkreettista toimintaa ja ihmisten kohtaamista kulttuurin ja hyvinvoinnin merkeissä.

1 SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT, TAUSTA JA TO- TEUTUS

Selvityksen kohteena on vuosina 2016–2019 toteutettu silloisen Juha Sipilän hallituksen ohjelmassa linjattu kärkihanke prosenttitaiteen periaatteen laajentamisesta sosiaali- ja terveyssektorille (Valtioneuvoston kanslia, 2015). Tämä raportti kuvaa kärkihankkeen seurannan, joka toteutettiin viisi vuotta varsinaisen hankkeen päättymisen jälkeen¹. Kärkihanke muodosti merkittävän kehitysvaiheen erilaisten kulttuurihyvinvointia viimeisen noin 15 vuoden aikana edistäneiden politiikkatoimien jatkumossa (ks. Backman ym. 2023; Ruokolainen ym., 2023). Kärkihankkeen politiikkatoimen yleisenä tavoitteena oli taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tuottavan toiminnan, palveluiden ja rahoituksen juurruttaminen sote-rakenteisiin (Jakonen & Lahtinen, 2019, s. 44).

Käsillä olevassa selvityksessä kärkihankkeen tavoitteita ja välittömiä havaittuja vaikutuksia kerrataan taustoittavasti. Näin luodaan kuva lähtötilanteesta, johon nykyistä kulttuurihyvinvoinnin tilannetta ja mahdollisia kärkihankkeen aikaansaamia kehityskulkuja ja pidemmän aikavälin vaikuttavuutta verrataan.

Keskeisenä lähtötilanteen ja välittömien vaikutusten kuvaajana hyödynnetään Cuporen raporttia *Hallitusohjelman kulttuurin kärkihankkeen arviointi: prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa* (Jakonen & Lahtinen, 2019). Kulttuurihyvinvoinnin nykytilaa taustoitetaan puolestaan IKO-hanketta tarkastelevan Cuporen raportin *Kohti kestäviä ratkaisuja? Ikäihmisten kulttuurihyvinvointi ja taiteilijoiden toimintaedellytykset* avulla (Ruokolainen ym., 2023).

Kärkihankkeen alkuperäinen arviointi viimeisteltiin Cuporessa vuoden 2019 alussa. Etenkään toiminnan pitkäaikaisia vaikutuksia ei vielä tuolloin voitu täysimääräisesti todentaa. Tuolloin todettiin, että pitkän tähtäyksen tavoitetta saada ”taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut vakiinnutetuiksi osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja hyvinvoinnin seurantaa” voi ja kannattaa arvioida vasta myöhemmin.

Tässä selvityksessä arvioimme kärkihankkeen pitkäaikaista vaikuttavuutta ja kehityshankkeiden tilannetta vuodenvaihteessa 2023–2024. Selvitys

---

¹ Kärkihankkeen kehittävässä arvioinnissa 2016–2019 todettiin tarve seurantatutkimukselle viisi vuotta varsinaisen hankkeen päättymisen jälkeen. Alkuperäinen arviointiraportti valmistui keväällä 2019.

kohdennetaan opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja Cuporen toimeksiantosopimuksen (28.9.2023) mukaisesti:

”Seurantatutkimuksessa pyydetään selvittämään kärkihankkeessa saavutettujen tulosten pysyvyyttä, mahdollisesti säilyneitä yhteistyömalleja, rahoituksen jatkumista ja jakautumista ja kärkihankkeen aikana vahvistuneen kulttuurihyvinvointitoiminnan juurtumista sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä vanhustenhuoltoon. Tutkimuksessa pyydetään havainnoimaan myös mahdolliset taiteilijan työsuhteen vakiintumiseen tai katkeamiseen liittyvät seikat ja kärkihankkeen hankkeiden tavoitteiden toteutumista viisi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen.”

Raportin tutkimuskysymykset asetamme seuraavasti:

- 1) Miten kärkihankkeen yleiset poliittishallinnolliset tavoitteet ovat kehittyneet vuoden 2019 jälkeen? (Luku 2)
- 2) Kuinka yksittäiset kehityshankkeet ovat edistyneet ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet niiden onnistumiseen tai haasteisiin? (Luku 3)
- 3) Millainen on ollut kärkihankkeen pitkäaikaisvaikuttavuus? Mitkä seikat mahdollistavat ja toisaalta estävät kärkihankkeen vaikutusten seuranta ja tulosten todentamista nykynäkökulmasta? (Luku 4: Johtopäätökset)

Raportin rakenne on seuraava: Luvussa yksi kerrataan kärkihanke ja sen tavoitteet sekä selvityksen aineistot ja metodit. Luvussa kaksi analysoidaan kärkihankkeen merkitystä ja vaikutuksia yleisellä, poliittishallinnollisella tasolla. Luvussa kolme keskitytään tarkastelemaan kehittämishankkeita ja niiden vaikuttavuutta. Luvussa neljä muodostetaan yhteenveto kärkihankkeen vaikuttavuudesta.

1.1. Kärkihanke ja sen tavoitteet: prosenttiperiaate poliittisena vipuvoimana

Kärkihankkeen voi mieltää erääksi politiikkatoimeksi *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia* -toimintaohjelmasta (2010–2014) alkaneessa vaalikaudet ylittävässä jatkumossa.² Prosenttitaiteen periaatteen laajentamisen kärkihanke linjattiin hallitusohjelmassa toukokuussa 2015, ja sen toimeenpano aloitettiin samana vuonna OKM:ssä. Hallitusohjelman kirjauksen perusta oli hieman ennen eduskuntavaaleja

---

² Kulttuurista hyvinvointia -toiminnan, kulttuurihyvinvoinnin ja soveltavan taiteen juuret ovat myös tätä toimintaohjelmaa huomattavasti kauempana historiassa (Ks. Jakonen & Lahtinen, 2019; Ruokolainen ym., 2023).

maaliskuussa 2015 julkaistussa Suomen Keskustan erityisohjelmassa ”Kärkitavoitteena luovuuden ja hyvinvoinnin lisääntyminen yhteiskunnassa”³. Juuri tässä ohjelmassa esitettiin ajatus niin sanotun taiteen prosenttiperiaatteen ”laajentamisesta”. Ensimmäistä kertaa hallitusohjelmatasolla tunnistettiin selkeästi toimenpiteeksi sanallistaen kulttuurin hyvinvointimahdollisuudet. Aivan kuten mainitussa keskustapuolueen kulttuurilinjauksessakin korostettiin, prosenttiperiaatteen käsite nostettiin kärkihankkeeseen poliittiseksi vipuvoimaksi erityisesti sote-sektoria koskevien rahoitusratkaisujen edistämiseen. Sinänsä käsitettä on käytetty jo vuosikymmeniä rakennetun ympäristön ja julkisen taiteen edistämistoimien yhteydessä.⁴ On huomattava, että hallitusohjelmassa käytettiin käsitettä ”prosenttitaide”.

Kärkihankkeen puitteissa oli tarkoitus laajentaa prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi.⁵ Kyse oli pysyvän toiminta- ja rahoitusmallin kehittämisestä kulttuurin ja taiteen tuomiseksi sote-sektorille. OKM asetti taiteen prosenttiperiaatteen laajentamista koskevan kärkihankkeen toteutuksen tueksi asiantuntijatyöryhmän vuosiksi 2016–2018. Asiantuntijatyöryhmän tehtävänä oli ohjata kärkihankkeen toteutusta ja tehdä ehdotus prosenttitaiteen mukaisten uusien toimintamallien vakiinnuttamiseksi sekä taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (ks. Kaattari & Suksi, 2019, s. 10).

Kärkihanke oli lähtökohtaisesti poikkihallinnollinen ja se toteutettiin yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kanssa. Hankkeen toteutusta ohjasi mainittu, OKM:n vetämä asiantuntijaryhmä, jossa oli edustus myös STM:stä.

---

³ Keskustan linjauksessa todettiin seuraavasti: ”Taiteen ns. prosenttiperiaate tulee ulottaa koskemaan sellaisia julkisia palveluita, joissa taiteen ja kulttuurin terveyttä edistävillä vaikutuksilla on tutkitusti päästy hyviin tuloksiin. Tällaisesta toiminnasta hyvänä esimerkkinä toimii ikääntyneiden ja laitoshoidossa olevien parissa tehtävä taidetyö.” Ks. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/1207> (haettu 13.3.2024).

⁴ Prosenttiperiaatteen tarkoituksena on, että vähintään yksi prosentti rakennuskustannuksista käytetään taiteeseen. Käsitteestä keskusteltiin kärkihankkeen toimeenpanon yhteydessä. Todettiin tärkeäksi muun muassa erotella ajatus taiteesta *investointina* (perinteinen prosenttiperiaate rakentamisessa) ja toisaalta kulttuurista osana soten *käyttömenoja* (kärkihankkeen tavoite). Toisaalta pidettiin tärkeänä, että ei luoda mitään ns. ylimääräistä, vaan saadaan kulttuuri mukaan sote-sektorin tavalliseen tapaan budjetoida asioita. Lisäksi keskusteltiin mitkä ovat kirjanpitolakisesti mahdollisia rahoitustapoja: esimerkiksi rahastot, investoinnit ja toisaalta soten käyttötalousmenot. (Lähteenä kärkihankkeen kokousmuistiinpanot 7.3.2018.)

⁵ Kärkihankkeen tavoite laajennetusta prosenttiperiaatteesta ei ollut sisällöllisesti aivan uusi. Liikasen vuonna 2010 julkaistun toimenpideohjelman ehdotuksissa yhdistettiin *rakentamisen prosenttiperiaatetta* ja *hoitoyksiköiden käyttökustannuksia* laitos- ja hoitoympäristön monipuoliseksi kehittämiseksi kulttuuritoiminnalla. Lisäksi jo valtioneuvoston periaatepäätöksessä taide- ja taiteilijapolitiikasta vuonna 2002 esitettiin, että tulisi selvittää *prosenttiperiaatteen* toteuttamisen mahdollisuus myös *sosiaali- ja terveystoimen rakentamishankkeissa*.

Cuporen tutkijat osallistuivat arvioijien roolissa säännöllisesti ryhmän kokouksiin. Hankkeen yhtenä tavoitteena olikin edistää kahden hallinnonalan yhteistyötä ja saada aikaan eri tasoilla omaksuttavia toimintamalleja⁶.

Kärkihankkeen monitahoisuutta lisäsivät kaksi päälinjaa: kehityshankkeet ja kokeilut. Kehittämishankkeiden tarkoitus oli kehittää olemassa olevia hyviä käytäntöjä tai etsiä uusia toimintatapoja. Kokeilujen kautta toivottiin lisää tietoa hyvien käytäntöjen mukaisten mallien sovellettavuudesta. Lisäksi haluttiin testata uusia toiminta- ja/ tai rahoitusmalleja. Kehityshankkeiden haku- ja avustusprosessista vastasi Taiteen edistämiskeskus (Taike). Kokeilut puolestaan rahoitettiin suoraan OKM:stä. Niitä fasilitoi Demos Helsinki, ja ne arvioitiin erikseen. Osa kokeiluun osallistujista oli myös kehittämishankkeita. Painotumme tässä raportissamme kehittämishankkeiden tarkasteluun.

Kärkihankkeen tavoitteissa painottuivat niin yksilötason vaikutusten tuottaminen (hyvinvointivaikutukset), toimintatapojen kehittäminen (esim. yhteistyö ja menetelmät) kuin strategiset ja rakenteelliset muutokset (esim. sote-uudistukseen vaikuttaminen, verkostot ja rahoitusmallit). Kärkihankkeen lähtökohtana oli kokeileminen ja hyvien käytäntöjen testaaminen, ei niinkään yhden selkeästi määritellyn tavoitteen edistäminen. Esimerkiksi ”prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen” ei ollut lähtökohtaisesti yksiselitteinen, kaikkien samalla tavoin ymmärtämä tavoite. Cuporen toteuttaman alkuperäisen arvioinnin osalta tilaaja korosti alusta asti kehittävän arvioinnin ja toimeenpanon näkökulmaa⁷.

1.1.1. Hallitusohjelman ja valtioneuvoston tavoitteet

Kulttuuripolitiikan kärkihanke painotti lähtökohtaisesti taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantamista. Erityisiksi kohteiksi nostettiin lastenkulttuuri, taiteen perusopetus ja taide sote-sektorilla. Kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus eri väestöryhmissä sekä kulttuurin hyödyntäminen sote-sektorilla ovat muodostuneet sittemmin niin sanotun ”kulttuurihyvinvoinnin” perustavoitteiksi. Prosenttitaiteen periaate oli yksi osa kärkihanketta. Kärkihanke linjattiin hallitusohjelmassa vuonna 2015 sanatarkasti näin:

---

⁶ Tästä keskusteltiin esimerkiksi kärkihankkeen toimeenpanoa ja arviointia suunnittelevassa kokouksessa 25.5.2016 (Kokousmuistiinpanot Olli Jakonen).

⁷ OKM halusi esimerkiksi tietää, mitkä ovat keskeiset hallinnolliset toimet ja prosessit ja sekä paikalliset prosessit, joiden kautta juurtuminen tapahtuu sekä ketkä ovat toimijat ja miten eri prosessit nivELYVÄT toisiinsa (Kokousmuistiinpanot 25.5.2016, Olli Jakonen).

Vahvistetaan lasten ja nuorten luovuutta. Lisätään taiteen perusopetusta ja kulttuuritoimintaa. **Tunnistetaan kulttuurin hyvinvointimahdollisuudet aiempaa paremmin.** Tuodaan kulttuuri lähemmäs jokaista suomalaista edistämällä julkisissa tiloissa ja laitoksissa esillä olevaa taidetta. Parannetaan epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurin saatavuutta taiteenalakohtaisesti maan eri osissa. **Laajennetaan prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi.** (Valtioneuvoston kanslia, 2015, s. 18; lihavoinnit tekijöiden.)

Hallitusohjelman toimeenpanosta vastannut opetus- ja kulttuuriministeriö tarjosi kärkihankkeen prosenttitaiteen toimenpiteiden tavoitteita erityisesti uusia rahoitusmalleja ja sote-rahoitusta painottaen:

Kolmivuotisella kärkihankkeella tuodaan kulttuuri lähemmäs jokaista suomalaista edistämällä julkisissa tiloissa ja laitoksissa esillä olevaa taidetta. Hankkeella pyritään **lisäämään eri taiteenalojen ja kulttuuripalvelujen tarjontaa ja käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyössä, esimerkiksi sairaaloissa, vanhustenhuollossa ja lastensuojelussa.** Aiemmin lähinnä rakennushankkeissa sovellettua prosenttiperiaatetta on tarkoitettu laajentaa siten, että **taidehankinnat koskisivat nykyistä laajemmin myös muita taiteen muotoja kuin visuaalista taidetta.** Sosiaali- ja terveydenhuollon **käyttökustannuksista varattaisiin osuus taide- ja kulttuuripalveluiden hankintaan tai taide- ja kulttuurilähtöisen hoito- ja asiakastyön kehittämiseen.** (Jakonen & Lahtinen, 2019, s. 20; lihavoinnit tekijöiden.)

Hanke toteutettiin verkostomaisella toimeenpanolla, jossa yhteistyötä tekivät niin hallintosektorit (OKM, STM) kuin muut toimijat. Erilaiset hankkeet ja kokeilut toteuttivat toimenpiteitä aluetasolla. Kaiken kaikkiaan kärkihankkeelle asetettiin hallitusohjelman politiikkatason lisäksi useita erilaisia tarkentavia alatavoitteita eri tasoilla. Vaikuttavuustavoitteen alle kerätyt hankkeet muodostivat monitahoisen, verkostomaisen kokonaisuuden. Osa hankkeista oli yhden toteuttajan, mutta toiset jakaantuvat moniksi alahankkeiksi. Lisäksi hankkeet olivat euromääräisesti erikokoisia.

1.1.2. Taiteen edistämiskeskuksen tavoitteet

Hankkeissa tehtävä alueellinen kehittämistyö oli keskeinen osa kärkihankkeen toimeenpanoa. Taiteen edistäminen oli aloittanut *Taiteen käytön ja hyvinvoinnin kehittämissuunnitelman* vuonna 2015 ja oli keskeinen kärkihankkeen toimeenpanija. Hallitusohjelmaa toteuttaneet kehittämisavustukset jaettiin Taiteen edistämiskeskuksen kautta kärkihankkeen asiantuntijatyöryhmän linjausten mukaisesti. Kärkihankkeessa rahoitettiin vuosina 2016–2018 Taiteen edistämiskeskuksen kautta kolmella hankekierröksellä kaikkiaan kolmenlaisia kokonaisuuksia: 1) kulttuurin käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa lisääviä yhteistyömalleja kolmannen sektorin ja kuntien välillä, 2) vaikutusnäkökulmaa painottaen hankkeita, jotka

tuottaisivat tietoa toimintamalleista ja pullonkauloista 3) maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun sekä kulttuurin ja soten yhdyspintojen tunnistamiseen keskittyttä työtä. Avustusta jaettiin 1,3 miljoonaa euroa yhteensä 14 hankkeelle. Maakuntia oli mukana hankkeissa yhteensä 15. Kuntia oli puolestaan hankkeiden vaikutusalueella yhteensä yli 100. (Kaattari & Suksi, 2019, s. 24.)

1.1.3. Kehittämishankkeiden tavoitteet

Hallitusohjelman kärkihankkeessa rahoitettiin siis useita erikokoisia ja keskenään erilaisia kehittämishankkeita. Moni hanketoteuttaja oli toiminut jo pitkään vastaavan kaltaisen toiminnan parissa, ja kärkihankeavustus oli ikään kuin eräs lisärahoitus pitkässä jatkumossa. Hankepohjaisia toimintoja kehitettäessä on huomioitava niin toiminnan toteuttajan, omistajan kuin ulkopuolisen hankerahoittajan roolit ja vastuut. Hanketyössä kehittämisen kohteet ja ideat nousevat usein juuri toiminnan toteuttajilta (Joensuu, Räsänen & Unkila, 2023, s. 578). Palveluiden ja hankkeiden toimeenpanijoilla, kuten henkilökunnalla, on usein tietoa toiminnan vaikutavuuden toteutumisen mekanismeista. Hanketoteuttajien ja -osallistujien näkemykset ovat keskeisiä myös yllättävien ja odottamattomien vaikutusten tunnistamiseksi (esim. Svensson & Brulin, 2013). Kärkihankkeen osalta tämä tarkoittaa erityisesti kehittämishankkeiden tasoa.

Kehittämishankkeita rahoitettiin kaikkiaan neljätoista (14). Seuraavassa on esitettyä kehittämishankkeet päätavoitteineen koottuna Taiken kolmen hanke- rahoituskierron mukaisesti. Kaikilla hankekierroksilla tavoitteena oli lisätä taiteen ja kulttuurin käyttöä osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Kierros 1. Kulttuurin käyttöä sotessa lisääviä yhteistyömalleja kolmannen sektorin ja kuntien välillä.

- AILI – Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön valtakunnallinen verkosto
- Kulttuuripolku senioreille
- Taide tavoittaa
- %Taidetta
- VUOKSI-hanke taide- ja kulttuuripalveluiden ankkuroimiseksi osaksi Lahden kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa

Kierros 2. Vaikutusnäkökulmaa painottaen hankkeita, jotka tuottaisivat tietoa toimintamalleista ja pullonkauloista (ts. juurtumisesta ja esteistä).

- Art@HDL
- Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon

- Kulttuuri ankkurina
- Läsäoloklovnaria
- TaideKori – Taidepalveluiden kestävät taloudelliset ratkaisut sosiaali- ja terveydenhuollossa

Kierros 3. Maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun sekä kulttuurin ja soten yhdyspintojen tunnistamiseen keskittynyt työ.

- Jakkara
- Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma
- KultaSote
- Kulttuurisote

1.2. Kärkihanke kulttuurihyvinvoinnin pitkässä linjassa

Kärkihankkeen vaikutusten ymmärtämiseksi on havaittava, että hallitusohjelman kärkihanke ei syntynyt ja edennyt tyhjiössä (ks. myös Joensuu ym., 2023). Se liittyi monin tavoin aiemmin toteutettuihin ja meneillään olleisiin hankkeisiin ja niiden vaikutuksiin, valtion strategiaan linjauksiin sekä politiikkaohjelmiin ja ohjelmapolitiikkaan eri aluetasoilla sekä toteuttajaorganisaatioiden omaan toimintaan ja edunsaajien ja kohderyhmien kulloisiinkin tarpeisiin (ks. yksityiskohtainen kuvaus kärkihankkeen taustasta ja viitekehuksesta Jakonen & Lahtinen, 2019, s. 23–33).

Kulttuurihyvinvoinnin kehitys Suomessa on ollut monivaiheinen, hyvinvointiajattelun muutoksiin ja poliittisiin päätöksiin kytkeytynyt prosessi (laajemmin esim. Jakonen & Lahtinen, 2019; Ruokolainen ym., 2023; Rosenlöf, 2023). Keskustelu taiteen ja kulttuurin merkityksestä hyvinvoinnille on juurtunut syvälle kulttuuripoliittiseen keskusteluun. Teema on ollut ajankohtainen jo hyvinvointivaltion rakentamisen ajoista lähtien aikakausittain muuttuvissa muodoissa ja ilmenemistävoissa. 1990-luvulta eteenpäin toiminta on järjestäytynyt entistä systemaattisemmaksi, kuten esimerkiksi yhteisötaiteen noususta ja 2000-luvun alun taiteilijapoliittisen ohjelmatyön kautta ilmenee. Samalla on yhä voimakkaammin alettu korostaa kulttuurin välineellisiä vaikutuksia ja niiden todentamista.

Kansallinen *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia (TAIKU)* -ohjelma (2010–2014) sekä myöhemmät hallitusohjelmat ovat edistäneet kulttuurihyvinvoinnin

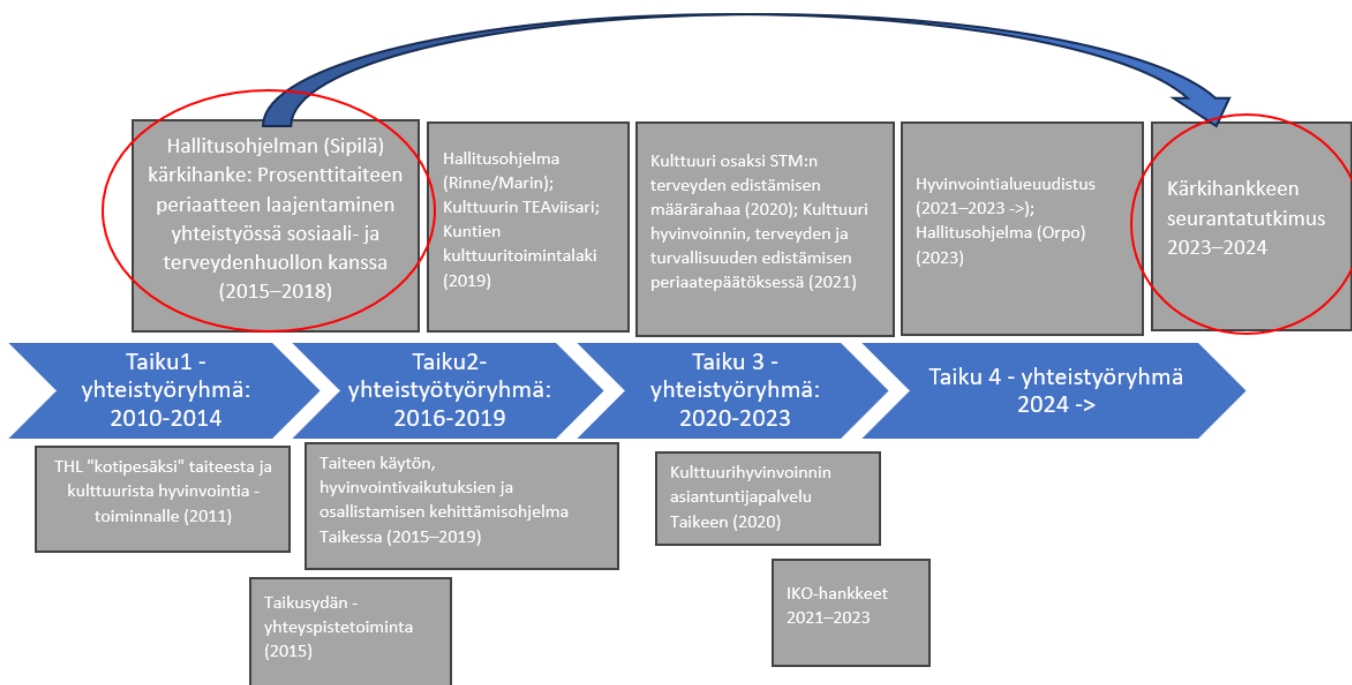
vakiinnuttamista ja verkostomaista kehitystä. TAIKU-toimintaohjelma⁸ käynnisti-kin Suomessa laajan, hallinnonrajat ylittävän yhteistyön (Rosenlöf, 2023). Hallitusohjelmassa vuonna 2015 linjatun kärkihankkeen merkitys paikantuu erityisesti kulttuurihyvinvoinnin verkostojen sekä toimialan kokonaiskehitykseen sekä yhteistyön edistämiseen hallinnonalojen välillä (esim. OKM, 2017; Backman ym., 2023; vrt. myös Uusikylä ym., 2023). Näitä ponnistuksia ovat varjostaneet 2020 kevästä tähän päivään kuitenkin sote-uudistuksen aiheuttama epävarmuus ja koronapandemia, jotka molemmat hidastivat kulttuurihyvinvointitoiminnan integroitumista sote-palveluihin.

Kulttuurihyvinvointialan institutionalisoitumista on viime vuosikymmenellä tukenut poikkihallinnollinen yhteistyö, joka ylittää hallinto- ja sektorirajat. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tuottavan toiminnan integrointi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteisiin on kuitenkin vaikeaa. Tämä on johtanut keskusteluihin siitä, miten vuoden 2023 alusta toteutunut hyvinvointialueuudistus vaikuttaa kulttuurihyvinvointitoimintaan ja miten kulttuurin hyvinvointivaikutukset voidaan paremmin ottaa huomioon päätöksenteossa. Hyvinvointialueiden osalta ”tarina on vasta aluillaan” (Paananen, Jäntti & Haveri, 2024). Kaikkiaan kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on tullut 2010-luvulta alkaen yhdeksi keskeiseksi kulttuuripolitiikan monihallinnolliseksi päämääräksi ja kytkeytynyt osaksi laajempia hyvinvoinnin edistämisen politiikkatoimia varsinaisen kulttuuripolitiikan ulkopuolella. Kärkihankkeen toteutus ja seuranta asetetaan kulttuurihyvinvoinnin aikajanelle kuviossa 1.

---

⁸ Valtioneuvosto antoi 5. joulukuuta 2007 periaatepäätöksen hallituksen strategia-asiakirjasta, jonka yhteydessä hyväksyttiin Terveyden edistämisen politiikkaohjelma. Osana politiikkaohjelmaa käynnistettiin poikkihallinnollisen kulttuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelman valmistelu vuosille 2010–2014. Nimi muutettiin myöhemmin Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ohjelmaksi.

Kuvio 1. Kärkihankkeen pitkittäisseuranta kulttuurihyvinvoinnin aikajajalla.

Muokaten Ruokolainen ym. (2023).

1.3. Selvityksen aineistot ja menetöt

Selvitys on muodoltaan pitkittäistutkimus eli siinä kerätään vertailuaineistoa alkuvaiheen tai lähtötilanteen tietojen perusteella. Selvityksessä tarkastellaan ajanjaksoa 2019–2024, eli liikutaan kärkihankkeen päättymisestä selvityksen toteuttamisajankohtaan asti. Selvityksen toimenpiteet ja menetelmät jakautuvat neljään toisinaan täydentävään osaan seuraavasti:

- a. **Kulttuurihyvinvoinnin nykytilan kuvaus:** Selvityksessä hyödynnettiin muuta Cuporessa tehtyä kulttuurihyvinvointitoiminnan tutkimusta. Erityisesti vuonna 2023 toteutetun IKO-tutkimushankkeen analyysija tuloksia (ks. Ruokolainen ym., 2023) hyödynnettiin muodostettaessa kulttuurihyvinvoinnin uutta tilannekuvaa selvityksen taustaksi. IKO-hankkeissa oli myös mukana joitakin samoja toimijoita kuin kärkihankkeessa (AURA-verkostohanke, Sairaalaklovnit).

- b. **Dokumenttianalyysi yleisestä poliittishallinnollisesta vaikuttavuudesta:** Selvityksessä analysoitiin kärkihankkeeseen liittyvää dokumentaatiota vuosilta 2019–2024. Kerättiin siis kärkihanketta käsitteleviä tai siihen viittaavia olennaisia dokumentteja (esim. politiikkaohjelmat, lainsäädäntö, hallinnon raportit, selvitykset, strategiat), ja analysoitiin niistä kärkihankkeen vaikuttavuutta ja yhteyttä kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämiseen. Aineisto on listattu liitteessä 1.
- c. **Tiedonhaku kehittämishankkeissa aloitetun toiminnan nykytilasta:** Selvityksessä tarkasteltiin kehittämishankkeissa vuosina 2016–2018 aloitetun ja kehitetyn toiminnan nykytilaa verkkohakujen ja saatavilla olevan tiedon perusteella. Kerätyt tiedot koostettiin indikaattorimatriisiin. Matriisi sisälsi yhteensä yhdeksän indikaattoria (yhteistyömallit ja verkostot, läsnäolo paikallisissa ja alueellisissa strategioissa, rahoituksen jatkuminen, toimintamallit, kytkös sote-sektorille, taiteilijakysymys, jatkuvuus ja juurtuminen, yllättävät vaikutukset, digitaalinen läsnäolo 2024).
- d. **Tiedonkeruu hanketoimijoilta:** Toteutimme sähköpostitiedonkeruun kärkihankkeesta rahoitettujen kehityshankkeiden toteuttajille. Esitimme kysymyksiä kärkihankkeen vaikutuksista ja kehityshankkeessa edistetyn toiminnan nykytilasta. Sähköpostit lähetettiin yhteensä 21 vastaanottajalle 8.2.2024. Kysymyksiin vastasi 12 vastaajaa, jotka edustivat yhteensä yhdeksää eri hanketta. Vastaajat on listattu liitteessä 2.

2 KÄRKIHANKKEEN VAIKUTUKSET JA MERKITYS YLEISELLÄ TASOLLA

Tässä osiossa vastataan kysymykseen: ”Miten kärkihankkeen yleiset poliittishallinnolliset tavoitteet ovat kehittyneet vuoden 2018 jälkeen?”. Luvussa kuvataan tältä osin kärkihankkeen saavutuksia ja vaikutuksia hankekauden päättyessä vuonna 2019 (nojaten erityisesti julkaisuun Jakonen & Lahtinen, 2019) ja analysoidaan kehitystä vuoden 2024 alkuun asti.

2.1. Vaikutukset kärkihankkeen päättyessä 2019: rahoitusratkaisuja ei saatu aikaan

Hallitusohjelman kärkihanke oli tavoitteiltaan kunnianhimoinen ja toteuttajaverkostoiltaan laaja mutta kokonaisresursseiltaan pieni. Koko saavutettavuuden kärkihankkeeseen varattiin 10 miljoonaa euroa, mutta tässä raportissa käsiteltävään prosenttitaiteen periaatteen laajentamiseen allokoitiin laskutavan mukaan kokonaisuutena vain noin 2 miljoonaa euroa. Pienen ja tavoitteiltaan melko epäselvän hankkeen kokonaisvaikuttavuus on väistämättä rajallinen (vrt. Uusikylä ym., 2023). Kontrastina samaan aikaan kulttuurirahoitusta leikattiin. Taiteen ja kulttuurin budjettirahoitukseen toimintaan kohdistui esimerkiksi vuodelle 2016 talousarvioesityksessä 13 miljoonan euron säästöt⁹.

Mitä kärkihankkeen vaikutuksiin tulee, ensinnäkin kärkihankkeen verkostomaisessa toiminnassa syntyi erilaisia konkreettisia asioita (=tuotoksia). Näitä olivat esimerkiksi kehityshankkeiden tuottama tieto vakiintumisen edellytyksistä (raportit, seminaarit) sekä taide- ja kulttuuritoiminnan tarjonnan lisääminen sote-palveluiden hoito- ja asiakastyössä sekä taiteilijoiden työ tässä yhteydessä.

Kärkihanke sai aikaan erilaisia vaikutuksia¹⁰. Hyvinvointiin tähtäävä kulttuuritoiminta sai painoarvoa hallitusohjelmakirjauksen myötä, asenteet muuttuivat

---

⁹ Taiteen ja kulttuurin määrärahatasoa alensi edellisen hallituksen päättämien museoiden, teattereiden ja orkestereiden leikkausten toteuttaminen sekä hallitusohjelman mukainen indeksikorotusten jäädyttäminen. Myös hallinnonalan virastojen määrärahatilanne oli tiukka. Muun muassa Taiteen edistämiskeskus, Museovirasto ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti vähensivät toimintamenojaan ja henkilöstöään, mutta säästöpäätökset edellyttivät vielä lisävähennyksiä. Ks. Talousarvioesitys HE 30/2015 vp (28.9.2015); Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 16/2015 vp (10.12.2015).

¹⁰ Kärkihankkeen laajat ja eritasoiset tavoitteet olivat luonteeltaan sellaisia, joita oli vaikea mitata määrällisesti tai muuntaa mitattavaan muotoon. Tämä todettiin jo alkuperäisen arvioinnin aikana (Jakonen & Lahtinen, 2019). Siksi vaikutusten arviointi perustuu tässä pääosin laadulliseen aineistoon.

myönteisemmiksi, toimijakenttä aktivoitui, uusia verkostoja syntyi ja toiminnan näkyvyys lisääntyi. Sote-sektorilla ymmärrys taiteen ja kulttuurin merkityksestä kasvoi, mikä näkyi tiivistyneenä yhteistyönä ja kulttuuritarjonnan laajenemisena. Kärkihankkeen päättyessä vuonna 2019 taide- ja kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveysalan toimijoiden yhteistyö oli hankkeiden ansiosta lisääntynyt sekä toimijatasolla että hallinnossa. Osin oli syntynyt toiminnan edellyttämiä uudenlaisia työkuvia ja paikallisesti oli saavutettu toiminnan ja rahoituksen vakiintumista. Kärkihankkeen keskeinen tulos oli symbolinen: hallitusohjelmatasolle toimenpiteeksi kirjattu kärkihanke antoi asian parissa työskentelevien tahojen toiminnalle merkittävyyttä ja painoarvoa. Kärkihankkeen voi katsoa myös laajentaneen ajattelua siitä, millaista taidetta ja kulttuuria osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja voi olla.

Vaikutusten taustalla oli myös tuolloinen laajempi kulttuurihyvinvoinnin kehitystilanne (vrt. kuvio 1 yllä). Kärkihanke samoin kuin hallituskausi päättyivät keväällä 2019. Taiku2-yhteistyöryhmän loppuraportissa¹¹ (Kaattari & Suksi, 2019) kirjoitettiin auki tuolloinen tilannekuva:

- Suomi oli politiikkaohjelmien ja rakenteiden tasolla taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toiminnan kiinnostava kansainvälinen esimerkki.
- Hankekauden valtakunnallinen, poikkiallinen ja monialainen yhteistyö nosti kulttuuria osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Useat toimijat, kuten opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Taiteen edistämiskeskus, korkeakoulut ja yliopistot, järjestöt, kunnat sekä tutkimus- ja kehityshankkeet tekivät yhteistyötä kulttuurin hyvinvointivaikutuksia koskevien käytäntöjen ja tutkimuksen leviämiseksi sekä uusien toimintamallien kehittämiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi.
- TAIKU2-yhteistyöryhmän toimikaudella (2015–2019) kansallinen yhteistyö lisääntyi. Yhteistyö ministeriöiden, asiantuntijavirastojen, eri sote-toimijoiden ja mukana olleiden asiantuntijoiden välillä tuotti uutta ymmärrystä ja tietoa sekä yhteistyösuhteita.
- Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toiminnan verkosto laajentui siitä, mitä se oli ensimmäisen Taiku-ryhmän aikana (2010–2015). Lisäksi uusi Taiku3-ryhmä aloitti vuonna 2020.

---

¹¹ Raportti, jonka havaintoja listassa tiivistetään, ei kuitenkaan ollut varsinainen tutkimus vaan hallinnollinen raportti.

- Vaikuttamalla maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun pyrittiin luomaan uusia mahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin käyttämiselle osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Useilla alueilla kulttuurihyvinvointi otettiin mukaan keväällä 2019 päättyneeseen maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun.

Hankkeiden kokonaisvaikuttavuus syntyy myös yllättävistä ja odottamattomista vaikutuksista. Niistä voidaan puhua myös sivuvaikutuksina. (Ks. Svensson ym., 2013.) Kärkihankkeen myötävaikutuksella edistettiin jo varsinaisella hankekaudella sellaisia kehityskulkuja, joista osaa ei ollut kirjattuna alkuperäisenä tavoitteena:

- Keskustelu taiteesta ja kulttuurista perusoikeutena
- Kulttuurihyvinvoinnin käsitteellistäminen ja rakenteellinen tarkastelu
- Kulttuurin TEA-viisarin kehitystyön aloittaminen vuonna 2018. Ensimmäinen tiedonkeruu kunnista keväällä 2019¹²
- Kaikukortin käytön laajentaminen ja pilotoinnit uusilla alueilla
- 100 minuuttia kulttuuria viikossa -ajattelun syntyminen ja edistäminen
- Prosentti(periaate)tavoitteen, kulttuurihyvinvoinnin ja kulttuurin sote-kytköksen siirtyminen poliittisten puolueiden ohjelmiin eri muodoissa
- Vaikuttamistyö eri muodoissaan, esimerkiksi tietokortti ja alasivusto alueuudistus-sivustolle
- Kansainvälinen kiinnostus kärkihankkeen poikkihallinnollista ja tutkimusyhteistyötä kohtaan

Kaikkea toivottua ei myöskään saatu aikaiseksi. Kärkihankkeen keskeinen tavoite oli kehittää uusia rahoitusmalleja sekä saada sote-sektori osallistumaan taiteen ja kulttuurin rahoitukseen ("prosenttiperiaate"). Taiteen ja kulttuurin rahoituksen siirtyminen sosiaali- ja terveydenhuollon käyttötalousmenoihin tai toiminnan laajamittainen juurtuminen eivät toteutuneet kärkihankkeen aikana, mutta edellytyksiä asian edistymiselle luotiin. Rahoitusmallien rakentaminen osoittautui kärkihankkeen aikana hankalaksi useasta syystä. Niistä keskeisimpiä olivat kehityshankkeiden lyhyt toteutusaika, maakunta- ja sote-uudistuksen epävarmuus ja peruuntuminen, sote-kustannusten kaavailut säästötavoitteet ja rahoituksen niukkuus.

---

¹² Ks. esim. uutinen 10.10.2019: "Kulttuuri on tullut osaksi kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä". <https://stm.fi/-/1410845/kulttuuri-on-tullut-osaksi-kuntien-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamistyota> (haettu 29.1.2024).

Lisäksi juurtumista vaikeuttivat epäselvyys kehitettävästä rahoitusmallista sekä suhteellisen vähillä kulttuurisektorin resursseilla toimivien kehityshankkeiden vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa sosiaali- ja terveyssektorin rahoituskysymyksiin.

Kärkihankkeen päättyessä todettiin taide- ja kulttuuritoiminnan vakiinnuttamisen sosiaali- ja terveydenhuoltoon vaativan jatkuvampaa rahoitusta esimerkiksi käyttötalousmenoista ja erityisiä resursseja uudenlaiseen kehittämiseen ja kokeiluihin. Edellä todettiin myös osittainen ristiriitaisuus kärkihankerahoituksen ja samanaikaisten julkisen talouden säästö päätösten välillä. Kärkihankkeen suosituksessa¹³ todettiin taide- ja kulttuuritoiminnan sote-rakenteisiin juurtumisen kannalta olevan tärkeää, että maakunnat ja kunnat laativat taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta koskevat tavoitteet ja sisällyttävät ne osaksi suunnitteluun, toimintaansa ja seurantaansa. Lisäksi todettiin, että sosiaali- ja terveydenhuollossa tulisi varata suunnitelmallisesti määrärahoja taide- ja kulttuuritoimintaan.

Myös valtiovarainministeriö (ks. VM, 2019) tunnisti Sipilän hallituksen kärkihankkeiden läpiviennissä yleisiä heikkouksia. Kärkihankkeilla rahoitettiin jo aiemmin esillä olleita esityksiä (vrt. kärkihankkeen kytkeytyminen laajempaan taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -jatkumoon) sekä paikattiin osittain hallitusohjelman mukaisia säästöjä (vrt. edellä kuvattu kulttuurin budjettirahoituksen samanaikainen leikkaaminen). Lisäksi kärkihankkeet jäivät osittain irralliseksi ministeriöiden muusta toiminnasta. Hankkeiden keskinäisessä koordinaatiossa oli parannettavaa: OKM:n hallinnoima kulttuurin kärkihanke olisi pitänyt toimeenpanna kiinteämmässä yhteydessä STM:n kärkihankkeisiin, joiden tavoite oli muun muassa edistää terveyttä ja hyvinvointia sekä vähentää eriarvoisuutta (Jakonen & Lahtinen, 2019).

2.2. Kärkihankkeen perintö poliittishallinnollisissa dokumenteissa

Seuraavaksi analysoidaan kärkihankkeen poliittishallinnollista vaikuttavuutta keskeisten dokumenttien (kuten strategiat, hallinnolliset asiakirjat, lainsäädäntö sekä selvitykset) avulla. Yhteensä tarkasteltiin 29 dokumenttia. Tarkasteluun valikoituneet dokumentit esitetään liitteessä 1. Tämän primääriaineiston kautta luodaan

---

¹³ Suosituksella perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko ja eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho linjasivat niitä toimia, joilla edistetään taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä tuolloisen hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

kuva kärkihankkeen vaikuttavuustavoitteiden etenemisestä aina vuoteen 2023 saakka. Tätä peilataan kärkihankkeen alkuperäisiin tavoitteisiin.¹⁴

Kärkihankkeen pitkittäistä vaikuttavuutta arvioitaessa on huomioitava, että se oli vain yksi osa jo aiemmin alkaneesta taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ohjelmatyössä ja politiikkatoimien jatkumossa. Kärkihankkeen vaikutuksia on lähes mahdotonta erotella muiden samanaikaisten politiikkatoimenpiteiden ja kehityskulkujen toiminnasta. On varottava yliarvioimasta suhteellisen pienen kärkihankkeen vaikutuksia, joita on mahdoton erotella yksiselitteisesti laajemmasta kuvasta. Kärkihankkeella ei ollut yhtä ainoaa selkeää tavoitetta mittareineen seurattavaksi pitkittäistarkastelulla. Näin ollen myös hankkeen pitkittäisiä, poliittishallinnollisia vaikutuksia on pohdittava kokonaisvaltaisesti.

2.2.1. Verkostot ja vaalikaudet ylittävä jatkumo

Kärkihankkeen ylätasoinen merkitys oli kulttuurihyvinvoinnin verkostojen sekä toimialan kokonaiskehityksessä, kuten verkostomaisen politiikan toimeenpanotavan opettelussa sekä yhteistyön edistämiseksi hallinnonalojen välillä. Kärkihankkeen aikana hallituskaudella 2016–2019 synnyttiin kulttuurihyvinvoinnin verkostomaista toimintaa ja toimialaa (Backman ym., 2023). Poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmien tasolla eräs kärkihankkeen tärkeä aikaansaannos on ollut yhteistyötä korostavan ajattelun vahvistaminen ja politiikan verkostomaisen toteutustavan oppien levittäminen. Kulttuuripolitiikassa oli 2010-luvulla vasta opeteltu uusia ajattelutapoja ja hallintamalleja. Hallinta-ajattelussa yhteiskehittäminen ja poikkihallinnollinen yhteistyö ovat keskeisiä välineitä muutoksen aikaansaamiseksi. Kärkihankke oli työkalu yhteistyön tekemiseksi eri ministeriöiden välillä.

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on ollut kärkihankkeesta lähtien vaalikaudet ylittävää myös poliittisella tasolla. Toiminnan edistäminen on saanut poliittisen mandaatin hallitusohjelmissa myös uusilla hallituskausilla. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa vuonna 2019 kannustettiin OKM:n ja STM:n väliseen poikkihallinnolliseen toimintaan tavoitteena lisätä kulttuurin

---

¹⁴ Dokumentit on valikoitu siten, että ne edustavat sellaisia keskeisiä raportteja, selvityksiä ja politiikkadokumentteja, joissa tehdään huomioita nimenomaan kärkihankkeen merkityksestä, tavoitteiden etenemisestä ja jatkotoimenpiteistä. Dokumenteista on poimittu mukaan myös kärkihankkeeseen liittyviä kehityskulkuja ja yllättäviä vaikutuksia, jos sellaisia on havaittu. Samalla huomioidaan myös kulttuurihyvinvoinnin politiikkatoimien edistyminen, sillä kärkihankke moninaisina tavoitteineen ja yllättävine vaikutuksineen kytkeytyi eri tavoin kulttuurihyvinvointipolitiikan ja -alan yleiseen kehittämiseen. Jatkotoimenpiteiden tarkastelu dokumenteista antaa puolestaan kuvaa siitä, mitä oli missäkin vaiheessa jo saavutettu ja mitä piti edelleen toimeenpanna. Muutama dokumenteista liittyy myös yleisemmin hanketoiminnan ja ylivaalikautisen politiikanteon kysymyksiin.

hyvinvointivaikutuksia. Petteri Orpon hallituksen kesäkuussa 2023 julkaistun ohjelman tavoitteena on OKM:n ja STM:n yhteistyön vahvistaminen sekä kulttuurin ja taiteen sekä liikunnan laajempi hyödyntäminen ennaltaehkäisevässä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

2020-luvun alussa kulttuuri tunnustetaan entistä enemmän strategiseksi ja poikkihallinnolliseksi hyvinvoinnin, osallisuuden ja toimintakyvyn tärkeäksi edistäjäksi. Kulttuurin merkitystä hyvinvoinnille on huomioitu yhä enemmän myös muissa kuin varsinaisissa kulttuuripoliittisissa linjauksissa. Esimerkkejä ovat muun muassa valtioneuvoston *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden periaatepäätöksen toimeenpanosuunnitelma* (2021)¹⁵, kulttuurihyvinvointi osana elintapaohjausta (ravitseminen, liikunta, päihteettömyys, uni, kulttuurihyvinvointi)¹⁶ sekä *Ministeriöiden tulevaisuuskatsaus* (2022). Katsauksen mukaan hyvinvointi- ja terveyserojen vähentämiseksi liikuntaa, kulttuuria ja ravitsemusta on käytettävä nykyistä tehokkaammin myös sosiaali- ja terveydenhuollon työvälineinä.

Kärkihanketoiminnan eräs välitön jatkumo oli kesän 2019 hallitusohjelmakirjauksen pohjalta vuonna 2020 asetettu järjestyksessään kolmas terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmä (Taiku3). OKM:n ja STM:n perustama ryhmä jatkoi aiempien ryhmien (2010–2014 ja 2015–2019) toimintaa. Tavoitteena oli saada terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuri-toiminta vahvemmin osaksi eri sektoreiden, erityisesti sosiaali- ja terveysalan, toimintaa ja rahoitusta. Taiku3 paneutui työssään erityisesti vuonna 2021 hyväksytyyn ja vuoden 2023 alusta toimeenpannun hyvinvointialueuudistuksen tuomiin muutoksiin sekä kulttuurihyvinvoinnin yhdyspintojen ja toimintamallien kehittämiseen. Ryhmän eräänä keskeisesti kärkihankkeen tavoitteisiin kytkeytyvänä tehtävänä oli saattaa kulttuurihyvinvoinnin painopiste pois hankerahoituksesta kohti vakiintuneita rakenteita ja vakaata rahoituspohjaa. Taiku3-yhteistyöryhmä edisti

---

¹⁵ Suunnitelma sisältää lukuisia kulttuuria koskevia toimenpiteitä. Siinä korostetaan kulttuurin ja liikunnan roolia hyvinvoinnin edistäjänä ja kannustetaan kuntia ja hyvinvointialueita yhteistyöhön hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien laatimisessa. Päätöksen mukaan niiden tulisi vakiinnuttaa taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut, terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminta sekä kulttuuriset oikeudet osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden suunnittelua, toteutusta ja seuranta. Päätöksen mukaan hyvinvointialueet, kunnat ja järjestöt sekä muut alueelliset toimijat seuraavat terveyttä ja hyvinvointia edistävää taide- ja kulttuuritoimintaa ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista osana yhdyspintapalveluita sekä osana hyvinvointikertomuksia.

¹⁶ Erityisesti hyvinvointialueille on kehitetty elintapaohjauksen tarkistuslista, joka kattaa liikunnan, ravitsemuksen, uniterveyden, päihteettömyyden, riippuvuuksien sekä kulttuurihyvinvoinnin. Työkalu on suunnattu hyvinvointialueiden valmistelijoille, tarjoten heille konkreettisen keinon ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön.

kulttuurihyvinvoinnin toimintaedellytyksiä tavoilla, jotka on koottu ryhmän loppuraporttiin (Taiku3-yhteistyöryhmä, 2023).

Viime vuosina on edelleen korostettu tarvetta vahvistaa kulttuurihyvinvointitoiminnan yhteistoimintarakenteita ja rahoitusratkaisuja¹⁷. Erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja sosiaali- ja terveysministeriön (STM) yhteistyötä pidetään keskeisenä. Näillä näkymin yhteistyö jatkuu vuonna 2024 Taiku4-ryhmän toiminnassa. Lisäksi hyvinvointialueiden ja kuntien roolia kulttuurihyvinvointipalvelujen tarjoamisessa ja koordinoinnissa korostetaan. Päivitetysssä laissa kuntien kulttuuritoiminnasta kuntia ohjataan edistämään lain tavoitteiden ja tehtävien mukaista toimintaa yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa (7§ yhteistyö).

2.2.2. Rahoitusratkaisut antavat odottaa itseään

Rahoituksen osalta kärkihankkeen keskeisenä tavoitteena oli sote-sektorin/sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen/käyttökustannusten allokoiminen taide- ja kulttuuripalveluiden hankintaan tai taide- ja kulttuurilähtöisen hoito- ja asiakastyön kehittämiseen. Tausta-ajatuksena on, että taiteen ja kulttuurin (mahdollisesti niukkenevat) resurssit tulisi huomioida tulevaisuudessa enemmän monihallinnollisesti eli etsiä julkista rahoitusta myös muiden kuin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta. Ristiriitaista tähän nähden oli, että kärkihanke rahoitettiin kulttuurisektorin määrärahoista, toisin kuin esimerkiksi myöhemmät IKO-hankeet, jotka toimivat STM:n rahoituksella (ks. Ruokolainen ym., 2023). Rahoitusratkaisuihin keskeisesti linkittyneitä ”prosenttitaiteen” tai ”prosenttiperiaatteen” laajentamisen käsitteitä ei ole juurikaan käytetty kulttuurihyvinvoinnin parissa kärkihankkeen jälkeen. Ne jäivät hankekauden poliittisiksi iskusanoiksi.

Kulttuurihyvinvointia koskevassa rahoituksessa on tapahtunut liikahtuksia kärkihankkeen jälkeen. Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2020 kulttuuritoiminta oli ensimmäistä kertaa sanallisesti ilmaistuna painopisteenä STM:n terveyden edistämisen määrärahoissa.¹⁸ Rahoituksen määrä kasvoi vuodeksi 2021 ja jatkui edelleen vuonna 2022. Vuonna 2020 Taikessa aloitti Kulttuurihyvinvoinnin

---

¹⁷ Erityisesti dokumentit Kulttuurin aika on nyt ja aina (2022), opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotukset kulttuurin edistämiseen hallituskaudelle 2023–2027 (2023) ja Taiku3-yhteistyöryhmän jatkotoimenpide-ehdotukset (2023).

¹⁸ Myös jo ennen tätä kulttuuri oli osa THL:n kautta jaettua terveyden edistämisen avustusta yhden hakukriteerin verran vuosittain vuodesta 2016 alkaen. Sen kautta avustettiin joitakin keskeisiä kulttuurihyvinvoinnin hankkeita erityisesti kuntiin suuntautuen. Lähde: Johanna Vuolaston tiedonanto 5.4.2024.

asiantuntijapalvelut¹⁹, joiden toiminta oli heti aktiivista. Esimerkiksi vuonna 2021 käynnistettiin yhteistyö Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja taiteilijoiden kanssa hyte (hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen) -toimintamallien arvioinnissa ja yhteistyö STM:n kanssa koskien Kansallista ikäohjelmaa. Monihallinnollinen rahoitus eteni siinä, että Taikelle myönnettiin STM:stä edelleen jaettavaksi rahoitus Hyvinvointia kulttuurista ikäihmisille -hankkeeseen (IKO). Taike on jatkanut kulttuurihyvinvoinnin tukemista valtionavustuksilla. Mitä tulee paikallisiin ratkaisuihin, niin esimerkiksi Helsingissä on ohjattu vuodesta 2020 alkaen Valtionperintörahoitusta ikääntyneiden kulttuuritoimintaan²⁰.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä kunnille otettiin vuoden 2023 alusta käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. Kulttuuri on mukana kuntien HYTE-kertoimen yhtenä prosessi-indikaattorina.²¹ Hyvinvointialueet saavat hyte-kertoimen mukaisen summan asukasluvun mukaan vuoden 2023 alusta. Toimintaa ja tuloksia kuvaavat indikaattorit huomioidaan rahanjaossa ensimmäisen kerran 2026. Hyvinvointialueiden hyte-indikaattoreissa ei toistaiseksi ole mukana kulttuuria.²² Hyte-indikaattoreiden ohjausvaikutus on nähty ainakin toistaiseksi vaatimattomaksi.

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 ”kulttuuriin osallistumisen ja saavutettavuuden, kulttuurihyvinvoinnin sekä kulttuurin moninaisuuden edistämiseen” on varattu Taiken jaettavaksi 2,9 miljoonaa euroa. Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteena kulttuuripolitiikassa linjataan kulttuurihyvinvointitoiminnan ja asiantuntijapalvelun pysyvien rakenteiden kehittämisestä osaksi valtionhallintoa sekä kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintatyön tukemisesta. STM:n hallinnonalalla terveyden edistämisen määrärahoilla vuonna 2024 voidaan jatkokehittää IKO-ohjelmassa kehitettyjä kulttuurisisältöjä²³. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) voi jakaa linjaustensa mukaan avustuksia toimintaan, jossa kulttuuri ja urheilu toimintakeinoina edistävät erityistä tukea tarvitsevien ihmisten terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia.

---

¹⁹ Ks. <https://www.taike.fi/fi/taike-vaikuttaa/asiantuntijapalvelut/kulttuurihyvinvoinnin-asiantuntijapalvelut> (haettu 29.1.2023).

²⁰ Silva Siponkoski, sähköposti, 26.3.2024.

²¹ Tarkka kuvaus kulttuurihyvinvoinnin rahoitusmuodoista vuosina 2020–2022 löytyy julkaisuista Ruokolainen ym. (2023) ja Taiku3-yhteistyöryhmän loppuraportti (Taiku-yhteistyöryhmä, 2023).

²² Ks. HYTE-kerroin - kannustin hyvinvointialueille. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille> (haettu 22.2.2024).

²³ <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/kansallinen-tuki-ja-verkostot/terveyden-edistamisen-maararaha/sisallon-suunnittelu> (haettu 27.3.2024).

Kaiken kaikkiaan kulttuurihyvinvoinnin pysyvä rahoitus ja ansaintamallit muodostavat edelleen kulttuurihyvinvoinnin kehittämisen epäselvimmän ja vaikeimman osa-alueen, jota koskeva tietoperusta on hajanainen (Rosenlöf, 2022). Kulttuurihyvinvoinnin rahoitus on ja tulee olemaan monikanavaista. Tämä johtuu itse ilmiön monitahoisuudesta. Sote-sektorin rahoitus kulttuurille ja taiteilijan palkkaamiseen voi pohjautua erilaisille ratkaisuille. Seuraavassa on lyhyesti pohdittu muutamien rahoitustapojen vahvuuksia ja ongelmallisia puolia:

1. **Laskennallinen prosenttiosuus sote-budjetista kulttuurille:** Tarjoaa selkeän ja suoraan budjetista johdettavan mekanismin taiteilijoiden työpänsä ja muiden kustannusten kattamiseksi. Malli edellyttää kuitenkin tarkkaa suunnittelua ja sopimusta siitä, miten, millä aikavälillä ja kuinka suuri osuus budjetista osoitetaan taiteeseen ja kulttuuriin.
2. **Taiteilija työsuhteessa sote-toimijaan:** Mahdollistaa taiteilijoiden vakituisen työllistymisen ja tuottaa taidepalveluja osana sote-palveluita. Tämä voi lisätä taiteilijoiden työsuhteiden vakautta mutta edellyttää sote-toimijoiden sitoutumista taiteen ja kulttuurin integrointiin osaksi palveluita sekä työsuhteeseen ja ammattinimikkeisiin liittyvien kysymysten selventämistä.
3. **Kulttuuri- ja taidepalvelujen ostaminen:** Tarjoaa joustavuutta ja mahdollisuuden hyödyntää kulttuuri- ja taiteilijoiden erityisosaamista projektiluonteisesti. Tämä malli voi kuitenkin olla riippuvainen määräaikaisestä rahoituksesta ja vaatii sote-toimijoiden osaamista arvioida ja hankkia sopivia taidepalveluita.
4. **Sote-budjettiin sisällytetyt kustannukset:** Tukee taide- ja kulttuuritoimintojen integrointia sote-palveluihin asettamalla osan kustannuksista sote-toimijan vastuulle. Malli vaatii selkeää strategisuutta ja suunnittelua sote-sektorin ja -toimijoiden taholta sekä avoimuutta kustannusten osalta.
5. **Monikanavarahoitus:** Tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää laajemmin ulkopuolisia rahoituslähteitä, kuten säätiöitä ja yksityisiä lahjoituksia. Tämä malli voi tuoda lisäresursseja mutta vaatii aktiivista varainhankintaa ja yhteistyötä eri rahoittajien kanssa.
6. **Kulttuurisektori maksaa:** Siirtää taloudellisen vastuun kokonaan kulttuurisektorille, mikä voi rajoittaa sote-sektorin osallistumista ja sitoutumista kulttuurihyvinvointiin. Malli korostaa sektorien välistä jakoa ja vaikeuttaa kulttuurin integrointia osaksi sote-palveluita.

2.2.3. Hyvinvointialueuudistus murroskohtana

Vuonna 2023 toteuttamamme tutkimuksen (Ruokolainen ym., 2023) perusteella sekä erilaisia suosituksia ja toimintasuunnitelmia tarkastelemalla näemme tiettyjen kulttuurihyvinvoinnin perusongelmien olevan edelleen ajankohtaisia. Taiku3-raportin (Taiku3-yhteistyöryhmä, 2023) mukaan vakiintuneiden toimintatapojen levittäminen laajemmalle väestölle sekä hankkeissa kehitetyn toiminnan vakiinnuttaminen ja toiminnan rahoittaminen ovat edelleen ratkaisematta. Etenkään rahoitusasiat eivät ole ratkaisevasti edenneet siinä mielessä kuin ne kärkihankkeessa linjattiin. Tutkimuksemme (Ruokolainen ym., 2023) perusteella kulttuurihyvinvointitoiminnan keskeisimmät esteet ovat perusrahoituksen puute ja pienuus, toiminnan hankepainotteisuus, etenkin alueellisen mutta myös valtakunnallisen koordinoinnin puute sekä sote-sektorin heikko tilaaja- ja ostajaosaaminen. Kulttuurihyvinvoinnin – osin ratkaisemattomat – perusongelmat vaikuttavat myös taiteilijoiden mahdollisuuksiin toiminnan piirissä.

Taiku-työryhmien pitkäaikainen työ ja yhteistyö on johtanut siihen, että kulttuurin ja taiteen merkitystä hyvinvoinnille ymmärretään paremmin monilla aloilla. Haasteina ovat kuitenkin edelleen alueelliset erot ja vakiintuneiden toimintatapojen levittäminen laajemmalle sekä hankkeiden kehittämisen toiminnan vakiinnuttaminen. Alueelliset erot ovat suuria esimerkiksi siinä, miten kulttuurihyvinvointitoimintaa hyödynnetään osana ennaltaehkäiseviä palveluita ja sote-sektorin toimintaa. Ennen hyvinvointialueiden aloittamista vuonna 2022 kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleissa oli hyvinvointialueiden valmistelun kannalta suuria ongelmia. Toiminnan mittakaava oli vielä monin paikoin vaatimaton ja toiminnan järjestämisen tapa epäselvä. Loikkaus paikallisesta, kokeiluihin perustuvasta toiminnasta on iso, jos tavoitteena on systemaattinen, vaikuttavuudeltaan osoitettu ja yhtenäisin kriteerein toteutettava palvelu.

Hyvinvointialueuudistus tuotti kulttuurihyvinvointitoimintaan murroskohdan, jossa on mahdollisuus toiminnan kehittämiseksi, mutta toisaalta uhka jo saavutettujen asioiden menettämiseen. Hyvinvointialueiden rahoitusmalli ja rahoituslaki ovat kohdanneet myös kritiikkiä eri tahoilta. Merkittäviä, pitkän aikavälin uudistus- ja kehitystarpeita on tunnistettu²⁴. Kustannussäästöt ja työvoimapula ovat todellinen ongelma kulttuuritoiminnan integroinnissa soteen. Alueet ovat kamppailleet talousvaikeuksien ja säästöjen kanssa. Hyvinvointialueiden toiminnan alettua olisi varmistettava, että kuntien ja hyvinvointialueiden palveluketjut ja

---

²⁴ Esim. <https://www.sttk.fi/2024/02/13/hyvinvointialueiden-rahoitus-kaipaa-pidemman-aikavälin-nakokulmaa/> (haettu 28.3.2024).

yhdyspinnat toimivat kulttuuripalveluissa. Tämä vaatii riittäviä resursseja. Riittävien resurssien saamiseksi tarvitaan tietopohjaa, jolla vakuutetaan päättäjät kulttuurin ja liikunnan hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisyn vaikutuksista. Tarvitaan hyvinvointiajattelun muutosta ja ennaltaehkäisevän työn arvostuksen nousua. Vasta tulevina vuosina on nähtävissä, vakiintuuko kulttuurihyvinvointi ja jos niin millä tavoin osaksi hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistoimintaa.

2.3. Yhteenveto: kärkihankkeen poliittishallinnollinen vaikuttavuus

Kärkihankkeen yleinen merkitys avautuu niin dokumenttien kuin kyselyllä tavoittamiemme kehittämishankkeiden edustajien näkemysten kautta. Dokumenteista havaittava kärkihankkeen poliittishallinnollinen vaikuttavuus voidaan tiivistää seuraavasti. Vuonna 2019 raportoituja välittömiä vaikutuksia tarkastellessa huomataan, että kärkihanke otti ja mahdollisti edistysaskeleita kulttuurihyvinvoinnin alalla. Se loi verkostoja ja lisäsi yhteistyötä kulttuurin sekä sosiaali- ja terveyssektorin välillä. Hanke vahvisti kulttuurin roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, mutta sen kokonaisvaikutukset jäivät rajallisiksi julkisen talouden säästöjen, resurssipulan ja epävarman poliittisen ympäristön sekä pandemian vuoksi. Kärkihanke edisti uudenlaisen ajattelun levittämistä ja toimintamallien kehittämistä, mutta rahoitusmallien rakentaminen ja toiminnan vakiintuminen olivat ongelmallisia.

Vuoden 2019 jälkeen edistystä on tapahtunut monilla alueilla, kuten poikkihallinnollisen yhteistyön ja kulttuurihyvinvoinnin strategisen merkityksen tunnistamisessa. Rahoitusmallien kehittäminen ja vakiintuminen ovat kuitenkin yhä ongelmallisia. Kärkihanke ja sen jälkeiset toimenpiteet ovat tuoneet kulttuurihyvinvoinnille painoarvoa ja tunnustusta, mutta edelleen on ratkaisematta keskeisiä ongelmia, kuten rahoituksen puute ja toiminnan tukeutuminen liialti hankerahoitukseen. Nykyisten hyvinvointialueiden saama valtion rahoitus on yleiskatteista. Hyvinvointialueet voivat siis päättää itse siitä, miten ja mihin rahat käytetään, myös kulttuuritoiminnan osalta. Hyvinvointialueiden rahoitus on edelleen kehitystilassa esimerkiksi hyte-kertoimien osalta²⁵.

Analyyssimme korostaa kärkihankkeen keskeistä roolia kulttuurihyvinvoinnin verkostojen ja alan kokonaiskehityksen edistämisessä. Tähän sisältyy myös

---

²⁵ Ks. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerron-kannustin-hyvinvointialueille> (haettu 4.3.2024).

verkostomaisten politiikkatoimien toteuttamisen opettelu kulttuurihallinnossa ja hallinnonalojen välisen yhteistyön vahvistaminen. Hankkeella on ollut vaikutuksia poliittisiin toimenpiteisiin ja rahoitukseen kulttuurin integroimisessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Toimeenpanon näkökulmasta kärkihanke oli pie-nehkö, mutta kuitenkin tärkeä oppimisprosessi julkishallinnon uusista strategi-sista, yhteistoiminnallisista ja verkostomaisista toimintatavoista kulttuuripolitiikan alueella. Samalla kärkihanke oli tilaisuus lisätä kulttuuria ja hyvinvointia koskevaa ymmärrystä muilla hallinnon sektoreilla. Tällaista laaja-alaista merkitystä kärki-hankkeen tapaisille politiikkatoimille painotettiin jo vuonna 2017 julkaistussa kult-tuuripolitiikan strategiassa (OKM, 2017).

Kehittämishankkeiden edustajien vastaukset (ks. liite 2) keväällä 2024 esit-tämäämme kysymykseen ”Millainen on mainitun hallitusohjelman kärkihankkeen yleinen merkitys kulttuurihyvinvoinnin edistämässä omasta näkökulmastasi nyt arvioiden?” voidaan tiivistää seuraavasti.

Kärkihankkeen yleinen merkitys kulttuurihyvinvoinnin edistämässä koet-tiin suureksi, mutta keväällä 2019 kaatunut sote-uudistus jätti niin sanotusti asian ilmaan. Hankkeen ansiosta kulttuurihyvinvoinnin integrointi esimerkiksi sairaaloi-den toimintaympäristöön ja yleisemmin hyvinvoinnin edistämiseen sai uusia avauksia. Neljän vuoden aikana saavutettiin merkittävää tietoisuuden lisäänty-mistä sote-kentällä, mikä mahdollisti kulttuurihyvinvointiin liittyvien asioiden le-vittämisen ja sote-toimijoiden vastaanottavuuden kohentumisen. Kärkihanke loi myös pohjan jatkekehitykselle eri puolilla Suomea ja synnytti yhteistyöverkostoja, jotka ovat edelleen toiminnassa. Esimerkiksi Kainuussa ja Etelä-Karjalassa hank-keet nostivat kulttuurihyvinvoinnin laajempaan keskusteluun, kehittämisagen-dalle ja tiivistivät verkostomaista yhteistyötä.

Kärkihankkeen hallitusohjelmatasoinen merkitystä korostettiin myös siinä, että se antoi toimijoille uskoa omaan tekemiseensä ja avasi muiden silmiä kulttuu-rihyvinvoinnin tärkeydelle. Lisäksi kulttuurihyvinvointi alkoi esiintyä käsitteenä aluekehittämisessä ja toi uusia kokeiluja, jotka lisäsivät ymmärrystä aiheesta. Ver-kostoyhteistyö tiivistyi kansallisella tasolla ja alueiden sisällä, ja kulttuurihyvin-vointi sai ensimmäistä kertaa laajaa valtakunnallista näkyvyyttä.

Konkreettisia esimerkkejä kärkihankkeen, ainakin osittaisesta, vaikutuk-sesta moniin kehityskulkuihin esitettiin myös. Kärkihankkeen vaikutuksena valti-onhallinnon tasolla voidaan nähdä STM:n ja OKM:n yhteistyön kehittyminen TAIKU-yhteistyöryhmissä. Kulttuurihyvinvointi myös näkyy aiempaa näkyvämmiin ohjaavissa asiakirjoissa, esimerkiksi elintapaohjauksen osalta. Kärkihankkeen vai-kuuksena nähtiin myös se, että rahoitusta on ohjautunut STM:ltä Taikelle

konkreettisten edistävien toimenpiteiden toteuttamiseen. Innokylä-palveluun on myös muodostumassa varsin laaja tietopohja kulttuurihyvinvoinnista, ja THL:n hyte-toimintamallien arvioinnin on suorittanut useampi kulttuurihyvinvoinnin toimintamalli.

Hankkeet näkevät kriittisesti, että vaikka kärkihanke lisäsi tietoisuutta ja ymmärrystä kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuuksista, monilla hankkeilla on ollut vaikeuksia rahoituksen, kestävien toimintamallien kehittämisen ja valtakunnallisen koordinoinnin osalta. Erityisesti rahoitusasiat eivät ole edenneet toivotulla tavalla, ja kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoitusvastuiden jakautuminen on yhä avoinna. Kriittisesti mainittiin myös, että sote-uudistuksen viivästyminen ja epävarmuus ovat hidastaneet kulttuurihyvinvoinnin integroitumista osaksi sote-palveluja. Tällä hetkellä osa hyvinvointialueista hylkii kulttuuria tai ainakin siihen panostamista, ja jotkut aiemmat saavutukset on menetetty.

3 KÄRKIHANKKEEN KEHITTÄMISHANKKEIDEN NYKYTILA

Tässä osiossa vastataan kysymykseen: ”Kuinka yksittäiset kehityshankkeet ovat edistyneet ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet niiden onnistumiseen tai haasteisiin?” Ensin kerrataan lyhyesti, mistä hankkeissa oli kyse ja millaisia niiden välittömät vaikutukset vuonna 2019 havainnoituina olivat. Sen jälkeen analysoidaan hankkeiden vaikuttavuutta vuonna 2024.

3.1. Vaikutukset kärkihankkeen päättyessä 2019

Kärkihankkeen puitteissa rahoitetuissa kehittämishankkeissa toteutettiin Taiken hankekierrosten tavoitteiden (tarjonnan lisääminen, toimintamallien kokeileminen ja vaikutustyö) mukaisesti ensinnäkin monenlaista konkreettista toimintaa (taidetoimintaa sekä taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämistä) ja toisekseen laajempaa kulttuurihyvinvointitoiminnan edellytyksiä luovaa kehitystyötä. Edellytyksiä luonutta toimintaa olivat esimerkiksi strategioiden ja suunnitelmien laatiminen ja erilaiset toimintaa ohjaavat kirjaukset niin alueiden kuin yksittäisten organisaatioiden tasolla. (Jakonen & Lahtinen, 2019, 75.) Useissa hankkeissa oli toimintamallien kehittämisen myötä kysymys myös sekä konkreettisesta toiminnasta että toimintaedellytyksien luomisesta.

Kärkihanke tarkoitti useimmissa hankkeissa kokeilemista ja toimintatapojen kehittämistä. Kärkihankkeen arviointiraportissa listattiin rahoitettujen hankkeiden tuotoksia kärkihankkeen päättyessä vuonna 2019 (Jakonen & Lahtinen, 2019, s. 77). Tuotoksia olivat muun muassa:

- hankkeissa tuotettu tieto vakiintumisen edellytyksistä
- hankkeiden raportit, seminaarit ja muut tuotokset
- taide- ja kulttuuritoiminnan lisääminen
- luodut sekä jatkokehitetty toimintamallit
- hankkeissa (paikallisesti) juurrutetut käytännöt
- syntynyt yhteistyö ja verkostot
- arviointitieto ja kokeiluissa syntynyt tieto
- suositukset ja toimenpide-ehdotukset

Kärkihankkeen vaikutuksia arviointiin tuoreeltaan arviointiraportissa (Jakonen & Lahtinen, 2019, s. 78–79). Tällöin todettiin, että taiteen ja kulttuurin tarjontaa ja käyttöä lisättiin sekä suoraan että välillisesti. Samalla toiminnan maantieteellinen kattavuus laajeni maakuntien ja kuntien osalta. Kärkihanke ja sen rahoittamat hankkeet saivat toimintaa ja rahoitusta juurtumaan lähinnä paikallisesti valtakunnallisen vakiintumisen jäädessä kesken. Kärkihanke kuitenkin tarjosi vaikutusmahdollisuuksia kesken jääneeseen sote-uudistukseen kulttuurihyvinvointitoimintaa koskien. Yllättävinä vaikutuksina tuotiin esille muun muassa kulttuurihyvinvoinnista käytävän keskustelun lisääntyminen, prosenttiperiaatteen omaksuminen poliittisessa päätöksenteossa, TEAviisarin kehitystyön aloittaminen, niin sanotun Kaikukortin käytön laajentaminen sekä kulttuurihyvinvointia koskevat kirjaukset alueellisissa strategisissa asiakirjoissa.

Välittömiä, lyhyen aikavälin vaikutuksia arvioitaessa vuonna 2019 kärkihankkeen päättyessä todettiin, että on vaikea arvioida sitä, mikä on juuri kärkihankerahoituksella toteutetun toiminnan vaikutusta. Lyhyenkin aikavälin arviointia vaikeuttivat muun muassa hankkeiden erilaiset lähtötilanteet ja tausta sekä aikaisemmin tehtyjen toimenpiteiden ja rahoitetun hanketoiminnan yhteen kietoutuminen. Myös sote- ja maakuntauudistusten kiemurat vaikuttivat yksittäistenkin hankkeiden vaikutusten arviointia. (Jakonen & Lahtinen, 2019, s. 75.) Samat vaikutusten arvioinnin ongelmat vaikuttavat myös pitkäaikaisten vaikutusten arviointiin, jopa kertautuneena. Nyt mukaan tarkasteluun on otettava paitsi hanketta edeltänyt lähtötilanne ja hankkeen välittömät tuotokset ja vaikutukset myös hankkeen jälkeen tapahtuneet seikat, joilla ei välttämättä ole kytköstä kärkihankerahoitukseen.

3.2. Rahoitettujen kehittämishankkeiden aikaansaannokset

Usean kehittämishankkeen tavoitteena oli synnyttää kärkihankkeen keskeisten vaikuttavuustavoitteiden mukaisia innovaatioita ja uusia toimintamalleja, joiden suoraan yhteyttä laajojen vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseen on vaikeaa mitata suoraan. Hankkeet olivat keskenään erilaisia. Taulukossa 1 on esitetty vaihtoehtoisia tapoja ryhmitellä hankkeita erilaisten tekijöiden mukaisesti. Taulukko havainnollistaa hankkeiden luonnetta ja tavoiteltuja vaikutuksia.

Taulukko 1. Kehittämishankkeiden erilaisia ryhmittelytapoja ja -kategorioita.

Ryhmittelytapa	Ryhmittelyn kategoriat	Esimerkit kehittämishankkeista
Kohderyhmä	Ikäihmiset ja seniorit	Ikäihmisten ja seniorien kulttuurihyvinvointi, esim. Kulttuuripolku senioreille.
	Lapset ja nuoret	Lasten ja nuorten hyvinvointi ja osallisuus, esim. Läsnaöloklovneria.
	Sosiaalisesti haavoittuvat ryhmät	Monisairaiden ja sosiaalisesti haavoittuvien ryhmien hyvinvointi, esim. Art@HDL.
Tavoitteet ja toimenpiteet	Taiteilijoiden työllistymisen ja koulutus	Taiteilijoiden työllistyminen sote-sektorille ja kulttuurihyvinvoinnin osaamisen lisääminen, esim. TaideKori.
	Verkostoituminen ja yhteistyön kehittäminen	Verkostoituminen ja monialainen yhteistyö kulttuuri- ja sote-toimijoiden välillä, esim. %Taidetta & AILI-verkosto
	Strategiatyö ja suunnitelmien kehittäminen	Kulttuurihyvinvointistrategioiden ja -suunnitelmien laatiminen ja toteutus, esim. Kulttuuri-sote.
Alue ja paikka	Alueelliset hankkeet	Tietyn maakunnan tai alueen kulttuurihyvinvointi, esim. Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon.
	Yliopistolliset sairaalat ja terveydenhuollon yksiköt	Toiminta yliopistollisissa sairaaloissa tai terveydenhuollon yksiköissä, esim. Läsnaöloklovneria.
Hankemaisuus vs. pitkäjänteisyys	Kokeiluluontoiset projektit	Luonteeltaan projektinomaiset, kokeilevat hankkeet, joiden jatkuvuus on hankerahoituksen varassa, esim. Taide tavoittaa.
	Pysyvyyttä ja strategista juurruttamista korostavat hankkeet	Hankkeet, joissa korostetaan toiminnan juurruttamista ja pysyvää rahoitusta, esim. Kulttuuri ankkurina.

AILI

Helsingin kaupungin koordinoima ja kolmentoista kunnan kanssa yhteistyössä toteutettu AILI-hanke kehitti kulttuurisen vanhustyön verkostomaista toimintamallia. Rakennettava verkosto visioitiin foorumiksi ja alustaksi hallinnollisten tukirakenteiden kehitystyölle, uudenlaisten toimintamallien innovoinnille ja juurruttamiselle sekä eri toimijoiden väliselle yhteistyölle ja tiedonvälitykselle. Hankkeen aikana luotiin itse verkosto toimintatapoineen ja tapaamisineen, mutta tehtiin myös konkreettisia kehittämistoimenpiteitä verkostoon kuuluvissa kunnissa ja vaikutettiin yleisesti kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseen.

Hankkeessa luotiin kontakteja ja nimettiin sote-sektorilta yhteyshenkilöitä, otettiin käyttöön useissa verkoston kunnissa poikkihallinnollinen kulttuurisen vanhustyön tuottajan tehtävä ja saatiin käyttöön lisää henkilöresursseja. Lisäksi hankkeen aikana vaikutettiin TEAvisarin sisältöihin ja kehitettiin vaikutuksien tunnistamisen tueksi niin sanotun kulttuurikirjaamisen käytäntöjä.

Kärkihankkeen jälkeen AILI-verkoston toiminta on jatkunut hankkeesta jäljelle jääneen rahan turvin koordinoituna toimintana vuosina 2019–2020. Tuolloin kehitettiin edelleen kulttuurikirjaamista, alan käsitteistöä sekä verkoston toimintamallia. Tämän jälkeen verkoston toiminta on jatkunut epämuodollisena mutta aktiivisena yhteistyönä. Verkoston puitteissa toteutuneita hankkeita ovat olleet Etsivän kulttuurisen vanhustyön kansallinen kehittäminen IKO 1–3 vuosina 2021–2023, Tänään kotona - digitaalisen kulttuurisen vanhustyön kehittämishanke vuosina 2018–2019, Lämpiö - digitaalisten etäkulttuuripalveluiden kansallinen kehittäminen vuosina 2021–2023, Estradi - taide- ja kulttuuritoimijat digiestradeille hanke vuosina 2024–2025, sekä kaikki AILI-kunnat aktivoinut AURA-hanke vuonna 2023. Osittain AILI-hankkeessa tehtyyn työhön pohjaa myös Helsingin kaupungin aktiivisuus Luovan ikääntymisen kansainvälinen verkoston toiminnassa ja se, että on käynnistetty kansainvälisen luovan ikääntymisen keskuksen suunnittelu Suomeen Kaapelitehtaan koordinoimana.

Kansallisen ikäohjelman ja Taiken rahoittamana AURA-hankkeessa sekä IKO1–3-rahoituksilla on kehitetty kulttuurisen vanhustyön käytäntöjä, luotu tietopohjaa, osaltaan muotoiltu suositusta ikääntyneiden kulttuuripalveluiden Suomen malliksi sekä laadittu ikäihmisten kulttuurihyvinvoinnin kehittämisen tiekartta vuoteen 2030. Tiekartta on tukenut paikallista kehittämistä ja erityisesti yhdyspintatyön edistämistä sote-uudistuksen jälkeen. AILI-verkoston käytäntöjä on nostettu hyväksi esimerkeiksi ikääntyneiden palveluiden laatusuosituksessa aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palveluiden turvaamiseksi 2023–2027. Kulttuurihyvinvoinnin henkilöressurssien osalta niin sanotut jaetut pestit kunnan sote- ja kulttuuritoimialojen välillä ovat lisääntyneet verkoston kunnissa. Samalla myös kulttuuriohjaajien toimenkuvat ovat lisääntyneet.

AILI-verkosto toimii edelleen olennaisena kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen foorumina, jonka jäsenkunnissa edistetään kulttuurista vanhustyötä ja kulttuurihyvinvointitoimintaa.

Kulttuuripolku senioreille

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socomin toteuttaman hankkeen tavoitteena oli palvelurakenteen luominen taide- ja kulttuuritoimijoiden ja

ikäihmisten kohtaamiselle sekä etsiä ratkaisuja taiteilijoiden työllistymiseen sosiaali- ja terveyssektorille. Socom oli asiantuntijana mukana myös JAKKARA-kehittämishankkeessa, jossa vahvistettiin kulttuuria Etelä-Karjalan alueen hyvinvointityössä.

Socom toimii edelleen Kaakkois-Suomen sosiaalialan asiantuntijuuden keskittymänä, joka muodostaa kehittämis- ja yhteistyöverkoston Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson alueilla ja jatkaa sosiaalityön laaja-alaista kehittämistä. Kehittämishankkeessa kehitetyt taiteilijan työllistymistä sote-sektorille käsittelevät työpaperit ovat edelleen käytettävissä. SOCOM on toteuttanut kärkihankkeen jälkeen useita hankkeita, joissa on kehitetty esimerkiksi lastensuojelua ja ikäihmisten arkea. Eräässä teinien hyvinvointiin kohdistuneessa hankkeessa työskenteli palkattu taiteilija. Kulttuurihyvinvointia on juurrutettu sekä Etelä-Karjalan että Kymenlaakson alueilla hyvinvointisuunnitelmiin ja maakuntaohjelmiin.

Taide tavoittaa

Taide tavoittaa -hanke toteutettiin silloisen Lapin sairaanhoitopiirin alueella. Siinä pyrittiin luomaan sairaanhoitopiirille malli taiteen saavutettavuuden parantamiseksi ja taidetoiminnan juurruttamiseksi osaksi Lapin sairaanhoitopiirin yksiköitä. Käytännön toimia olivat muun muassa prosenttiperiaatteen noudattaminen rakennushankkeissa, erityisesti henkilökunnan perehdyttäminen kulttuurihyvinvointiin ja sen tuottamiseen sekä hoitotyön arjessa tapahtuvien kulttuurihyvinvoinnin käytäntöjen kokeileminen (esim. tuutulaulujen opettaminen vastasyntyneiden vanhemmille hoitohenkilökunnan toimesta).

Hanke ei toimintansa aikana ehtinyt juurtua riittävästi sairaalaorganisaation toimintaan, ja sen jälkeen vaikutuksien juurtumista ovat vähentäneet sote-uudistuksen myötä tapahtuneet muutokset organisaatiossa ja sen rahoituksessa. Lisäksi keskeinen yhteyshenkilö eläköityi, perustettu taidegalleria hävisi toimitiloja remontoitaessa ja virtuaaligalleria puolestaan internetsivu-uudistuksessa. Taideinterventioita on kuitenkin pidetty sote-henkilöstön ja asiakkaiden keskuudessa tärkeinä ja niitä on kysytty ja toteutettu myös hankekauden jälkeen.

Kokonaisuutena tarkastellen Lapin hyvinvointialueella kulttuurihyvinvoinnin edistäminen ei ole ensisijainen rahoituskohde, vaan kulttuurin nähdään kuuluvan kuntien vastuualueelle. Alueella kulttuuritoimijoiden ja esimerkiksi Rovaniemen kunnan toimesta ollaan aktiivisia muun muassa kulttuurisessa vanhustyössä, mutta hyvinvointialue ei tätä toimintaa säästöpainneiden vuoksi rahoita. Hankkeen pitkäaikaisena vaikutuksena voidaan kuitenkin jossain määrin pitää esimerkiksi hoitohenkilökunnan positiivista asennetta kulttuurihyvinvointia kohtaan.

%Taidetta

%Taidetta oli Pirkanmaalla toteutettu Kulttuurikeskus PiiPoon hallinnoima hanke, johon osallistui neljätoista julkisen tai kolmannen sektorin toimijaa. Hankkeessa kehitettiin toimijoiden mahdollisuuksia juurruttaa kulttuuritoimintaa kiinteäksi osaksi SOTE-palvelurakenteita. Käytännössä hankkeessa muun muassa osallistuttiin alueellisten kulttuurihyvinvointia koskevien suunnitelmien tekemiseen, järjestettiin sote- ja kulttuuritoimijoita yhdistäviä keskustelutilaisuuksia ja luotiin konkreettisten kokeiluiden kautta uusia toimintamalleja sote- ja kulttuuritoimijoiden yhteistyössä, esimerkiksi kansallisella tasolla käyttöön omaksuttu 100 minuuttia taidetta viikossa -toimintamalli.

Hanke oli tärkeä osa Kulttuurikeskus PiiPoon toimintaa mahdollistavassa hankejatkumossa. PiiPoo on edelleen tärkeä alueellinen kulttuurihyvinvoinnin koordinoija ja edistäjä Pirkanmaalla, esimerkiksi Taikusydän-alueverkoston kautta. Hankkeessa tehdyt toimet, kerätty tieto ja luodut toimintamallit ovat osaltaan olleet perustana esimerkiksi alueelliselle kulttuurihyvinvointisuunnitelmalle, jonka laatimiseen PiiPoo on merkittäväällä tavalla osallistunut. PiiPoo on osallistunut myös hyvinvointialueen suunnitteluprosessiin kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta. Tässä toiminnassa on ollut hyötyä siitä, että hankkeessa muodostettiin edelleen toimivia alueellisia yhteyksiä ja verkostoja sote-sektorin ja kulttuuritoimijoiden välille.

VUOKSI-hanke

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän ja Lahden kaupungin hankkeessa taide- ja kulttuuripalveluita ankkuroitiin osaksi Lahden kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa erityisesti taiteilijoiden toiminnalla osana sote-rakenteita. Kahdeksan taiteilijaa työskenteli sote-alan toimipisteissä asiakastyössä. Yksi taiteilija toimi taiteilija-kehittäjänä organisaatiotaiteilijan tittelillä.

Organisaatiotaiteilijan työnkuva nykyisellä Päijät-Hämeen hyvinvointialueella jatkuu. Kärkihankkeen jälkeen kulttuurihyvinvointi on integroitu sekä Päijät-Hämeen maakunnalliseen kulttuuristrategiaan että Lahden hyvinvointistrategiaan. Kulttuurihyvinvointisuunnitelman laatiminen käynnistettiin hyvinvointisuunnitelman osana 2022–2025. Kulttuurihyvinvointi oli teemana Päijät-Hämeen hyvinvointialueen, Päijät-Hämeen liiton ja Taiteen edistämiskeskuksen järjestämässä ilmiöpöydässä lokakuussa 2023. Tilaisuudessa etsittiin kehittämisen paikkoja kulttuurihyvinvoinnin ja taiteiden hyvinvointivaikutusten edistämiseksi Päijät-Hämeessä.

Art@HDL

Helsingin Diakonissalaitoksen toteuttamassa hankkeessa pyrittiin juurruttamaan taiteen hyvinvointivaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon monisairaiden ja sosiaalisesti moniongelmaisten asiakkaiden arkeen. Laitoksen työntekijöitä pyrittiin sitouttamaan kulttuuritoiminnan hyödyntämiseen. Hanke toteutettiin yhteistyössä Suomen Kansallisteatterin Kiertuenäyttämön, Todellisuuden tutkimuskeskuksen sekä yksittäisten taiteilijoiden kanssa. On huomattava, että kulttuuritoiminnalla on Diakonissalaitoksella pitkät perinteet. Laitos oli yleisesti ensimmäisten toimijoiden joukossa, jotka hyödynsivät taiteilijoiden ja sote-toimijoiden yhteistyötä jo 2000-luvun alussa.

Kärkihankkeen päättyessä Diakonissalaitoksen työntekijöiden sitoutuneisuus taide- ja kulttuuritoimintaa kohtaan ja taide- ja kulttuuritoiminnan näkyvyys omassa talossa olivat lisääntyneet. Diakonissalaitos toimii edelleen sote-palveluiden organisaationa. Se on yleishyödyllinen säätiö ja toteuttaa myös erilaisia hankkeita, joissa on ulkopuolista rahoitusta. Kärkihankkeessa keskeisessä roolissa toiminut Diakonissalaitoksen johtava diakonissa jäi eläkkeelle vuonna 2023. Hankkeessa mukana olleet taidetoimijat- ja laitokset jatkavat toimintaansa.

Kärkihankkeen jälkeen 2020-luvulla Diakonissalaitoksella taide- ja kulttuuritoiminta on edelleen osa sen toimintakulttuuria ja pitkää perinnettä. Yhteistyö eri organisaatioiden kanssa, kuten Kansallisteatterin YTYÄ!-hankkeen kanssa, tukee kulttuurin saavutettavuutta ja tuo taide- ja kulttuuritoimintaa yhteisöihin, kuten Kannelmäkeen ja Malminkartanoon. Diakonissalaitoksella on saatu positiivista palautetta kulttuuritoiminnasta, joka on lisännyt yhteisöllisyyttä ja tarjonnut uusia näkökulmia arkeen. Taide- ja kulttuuritoiminta on osoittautunut välineeksi henkilökohtaisten ja yhteisöllisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamisessa, mahdollistaen luovuuden ja sosiaalisen pääoman kehittymisen. Huolimatta taloudellisista haasteista ja niukoista hankerahoituksista, yhteistyö eri toimijoiden kanssa jatkuu. Esimerkiksi taideopiskelijat ovat kiinnostuneita osallistumaan Diakonissalaitoksen toimintaan, mikä tukee kulttuuritoiminnan jatkuvuutta ja kehitystä.²⁶

---

²⁶ Tässä analyysissä keskeinen lähde on Diakonissalaitoksen johtavan diakonissan Kirsti Rintapanttilan kirjoitus ”Mitä kuuluu kulttuurille Diakonissalaitoksella?” (kirjoitusta päivitetty vuoden 2023 lopulla). Ks. <https://www.hdl.fi/blog/mita-kuuluu-kulttuurille/> (haettu 13.3.2024).

Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon

Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon oli Etelä-Savon maakuntaliiton toteuttama hanke, jonka yhteistyökumppaneita olivat Etelä- ja Itä-Savon silloiset sote-organisaatiot (Essote ja Sosteri) sekä Etelä-Savon ely-keskus. Hankkeen tehtävänä oli kulttuurisen hyvinvointityön suunnitelmallinen edistäminen ja sen juurruttaminen osaksi Etelä-Savon maakunnan ja kuntien toimintoja. Käytännössä tämä tarkoitti alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman laatimista yli 300 toimijan voimin sekä kuutta toimintamallien pilotointia, muun muassa sote-henkilökunnan kouluttamista kulttuurimenetelmiin.

Hankkeella on useita pitkäaikaisia vaikutuksia, joiden voidaan nähdä kokonaisuutena vieneen kulttuurihyvinvoinnin tilannetta alueellisesti eteenpäin. Kulttuurihyvinvointisuunnitelman laatimisessa mukana olevat tahot toimivat pohjana edelleen toimivalle Taikuhyve-verkostolle, joka toimii alueen Taikusydän-alueverkostona. Laaditun maakunnallisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman muotoiluilla on voitu vaikuttaa myöhempiin tavoitteenasetteluihin: kulttuurihyvinvointi on mukana mainintana ainakin maakunnan kulttuuristrategiassa. Ylipäätään hankkeista on alueella jäljellä tahto edistää kulttuurihyvinvointia ja toteuttaa kehittämishankkeita. Jäljellä on myös yhteistyökäytäntöjä ja niihin liittyviä verkostoja.

Kulttuurin merkitys ja vaikuttavuus hyvinvoinnin luomisessa on tiedostettu hankkeiden seurauksena aikaisempaa paremmin, mutta myös Etelä-Savossa rahoituksen niukkuus ja siitä johtuva huono henkilöressurssien tilanne heikentävät kulttuurihyvinvoinnin tilannetta ja hankkeen pitkäaikaista vaikuttavuutta.

Kulttuuri ankkurina

Kulttuuri ankkurina -hanke toteutettiin Pirkanmaalla Tampereen kaupungin toimesta. Hanke toteutettiin yhteistyössä muun muassa Pirkanmaan liiton ja toisen alueen kehittämishankkeen, %Taidetta -hankkeen, kanssa. Tavoitteena oli luoda malli kulttuuri- ja taidetoimijoiden sekä sosiaali- ja terveystoimijoiden yhteistyön ja palveluintegraation toteuttamiseen. Tässä pyrittiin muun muassa hyödyntämään Tampereella syntyneitä poikkisektoriseen tilaaja-tuottaja-malliin pohjautuneita kokemuksia. Hankkeessa tehtiin neljä kokeilua, työllistettiin taiteilijoita ja osallistuttiin sote-uudistusta koskevaan kehittämistyöhön ja keskusteluun.

Hanke kiinnittyi paljolti silloiseen, jo kaatuneeseen, sote-uudistukseen, joten suoria vaikutuksia hankkeelle on vaikea osoittaa. Hankkeessa kuitenkin luotiin omalta osaltaan pohjaa alueelliselle kulttuurihyvinvointisuunnitelmalle, ja

Pirkanmaan hyvinvointialueen kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa on osuuksia, joissa hankkeen vaikutus näkyy. Pirkanmaan nykyisen tilanteen osalta on vaikea eritellä, mitkä asiat ovat kunkin hankkeen aikaansaamia. Pikemmin kyse on siitä, että useissa eri hankkeissa pitkän ajanjakson aikana on tehty kehittämistyötä, joka näkyy nykyisissä alueellisissa hyvinvointitoimintaa ohjaavissa asiakirjoissa.

Läsnäoloklovnaria

Sairaalaklovnien hankkeessa tavoiteltiin Läsnäoloklovnaria-työmuodon kehittämistä ja juurruttamista osaksi lasten leikkaustoimintaa yliopistollisissa sairaaloissa. Sairaalaklovnit ovat ammattitaiteilijoita, jotka yhdistys on kouluttanut toimimaan vaativassa sairaalaympäristössä.

Kehittämishankkeen myötä yhteistyösairaaloiden omarahoitusosuudessa tapahtui merkittävä muutos, ja neljä viidestä yliopistosairaalaista lähti omarahoitusosuuksilla lisäämään sairaalaklovnitoimintaa. Sairaalaklovnitoiminta on nykyään valtakunnallista koskien kaikkia yliopistollisia sairaaloita. Vuonna 2022 toteutui 1 590 klovnityöpäivää, ja yliopistosairaaloiden lisäksi toimintaa järjestettiin viidessä keskussairaalaissa: Hämeenlinnassa, Kotkassa, Lahdessa, Mikkelissä ja Rovaniemellä.

Kehittämishanke loi sairaalaklovnien toiminnalle pysyvyyttä, osaamista ja pohjaa nykyiselle työlle. Kulttuurihyvinvointi on olennainen osa Sairaalaklovnit ry:n toimintaa, ja kärkihanke tuki toiminnan kehittymistä ja vahvisti sen asemaa. Hankkeen ansiosta on voitu laajentaa ja syventää osaamista sekä edistää kulttuurihyvinvointityön rahoitusmallien kehittämistä. Hankkeessa kehitetty toimenpideklovnierian toimintamalli on osoittautunut tehokkaaksi ja on nykyisin sairaalaympäristöihin integroitunut käytäntö. Sen positiiviset vaikutukset lapsipotilaiden hoitopolkuun on todettu tutkimuksessa. Hankkeen myötä saavutettu pysyvyys ja laajennettu osaaminen auttavat vakuuttamaan eri sidosryhmiä (sairaalat, rahoittajat) toiminnan vaikuttavuudesta.

TaideKori

Amusan, Attendo Itä-Suomen, Turun kaupungin hyvinvointitoimialan sekä Taiteen edistämisen yhdistys Myrskynsilmän ja Pro Soveltavan taiteen tilan hankkeessa taidepalvelujen ostoprosessia koordinoitiin ja rahoitusmalleja testattiin ostajana toimivan sote-sektorin näkökulmasta. Turussa hyvinvointitoimiala valitsi kehittämiskohteeksi vanhuspalvelut ja pilottikohteeksi yhden vanhuspalveluyksikön, Mäntyrinteen. Tavoite oli saada kokemuksia levitettäväksi muihin yksiköihin.

Attendo Itä-Suomi otti kehittämiskohteikseen Mäntyharjun ja Mikkelin silloiset uudet aloittavat vanhuspalveluyksiköt. Attendossa pilotoitiin ammattilaisten kulttuurihyvinvoinnin ammattilaisten käyttöä henkilökunnan koulutuksissa. Hankkeessa koulutettiin hoitajia käyttämään kulttuurihyvinvoinnin menetelmiä ja toteuttamaan kulttuurihyvinvointityötä. Toiminnan suunnittelussa pilotoitiin vuosikellon käyttöönottoa. Tuloksena saatiin tietoisuus siitä, mitä kulttuurihyvinvointi on ja suunnitelmallisuuden merkitys.

Hankkeessa kehitetty, taidetarjontaa sote-sektoriin yhdistämään pyrkinyt jakoon.fi -palvelu ei ole enää toiminnassa. Hyvinvointialueiden aloitus vuonna 2023 on Varsinais-Suomessa tällä hetkellä pysäyttänyt palveluiden ostot. Aiemmin käytettiin hyväksi Turun kaupungin niin sanottuja testamenttivaroja, ja nyt keskustellaan niiden käytöstä koko alueella palvelujen ostojen jatkamiseksi. Yleisesti kehittämishankkeet lisäsivät tietoisuutta kulttuurihyvinvoinnista, paransivat suunnitelmallisuutta ja toivat esiin kulttuurin positiiviset vaikutukset. Perustelutyötä tarvitaan vähemmän, ja kulttuurihyvinvointi sekä kulttuurin positiiviset vaikutukset tunnustetaan aikaisempaa yleisemmin.

Jakkara

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hankkeen tavoitteena oli taiteen ja kulttuurin vahvistaminen Etelä-Karjalan alueen hyvinvointityössä osana maakunta- ja soteuudistusta.

Hankkeen ansiosta luotiin kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja varattiin resursseja kulttuurihyvinvointiin. Hanke tiivisti yhteistyötä Eksoten ja järjestöjen välillä ja lisäsi keskustelua kulttuurihyvinvoinnin tärkeydestä. Työryhmiä perustettiin sisäisesti kulttuurihyvinvointiin liittyen ja kartoitettiin ammattilaisten osaamista. Vaikka koronapandemia katkaisi osan aloitetusta työstä, kulttuurihyvinvointiin jäi varaus käytettävistä henkilötyövuosista ja KAIKU-korttitoiminta jatkui. Hanke näyttäisi lisänneen kulttuurihyvinvoinnista käytävää keskustelua alueella sekä ammattilaisten että päättäjien keskuudessa. Etelä-Karjalassa on kulttuurihyvinvoinnin saralla hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja, vaikka kaikki tekeminen ei olekaan välttämättä strategisesti ohjattua tai ohjelmallista.

Kulttuurihyvinvointi on nykyisin osa Etelä-Karjalan vuoden 2023 alusta aloittaneen hyvinvointialueen työtä. Kulttuuri on mukana hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmassa ja -raportissa. Jo vuosien 2017–2021 hyvinvointiraportissa korostetaan kulttuuria hyte-työssä. Mielen hyvinvointia pyritään lisäämään kulttuurilla, kuten KAIKU-kortilla ja Metku-toiminnalla. Hyvinvointikertomuksessa 2022 tuodaan esiin Kaiku-kortti. Etelä-Karjalan keskussairaalaassa

kulttuurihyvinvointia on tuettu ylläpitämällä ”sairaala-artoteekkiä” eli taidelainaa-
moa, jonka toimintaa on alettu kehittää vuoden 2022 lopussa uuden toimintamal-
lin luomiseksi.

Hanke toimi yhteistyössä Kulttuuripolku senioreille -hankkeen (toteutta-
jana SOCOM) kanssa. Kulttuurihyvinvoinnissa Etelä-Karjala on tehnyt paljon yh-
teistyötä Kaakkois-Suomen mittakaavassa Kymenlaakson kanssa. Hyvinvointialu-
eiden myötä tekemisen nähdään kiinnittyneen vahvemmin maakuntatasolle. Kult-
tuurin merkitys ja vaikuttavuus hyvinvoinnin lähteenä on tiedostettu. Poikkeuksel-
lisen tiukka talous- ja henkilöstötilanne asettaa kuitenkin tiukat raamit kulttuuri-
hyvinvoinnin vahvistamiselle ja hidastaa kehittämistyötä.

Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Hankkeen toteutti Kainuun liitto ja sen tavoitteena oli alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman laatiminen yhdessä sidosryhmien kanssa. Suunnitelmalla pyrittiin vahvistamaan yhteistä ymmärrystä taiteen ja kulttuurin merkityksestä kainuulaisten hyvinvoinnin lähteenä ja juurruttamaan taide- ja kulttuurisisältöisiä palveluja osaksi sote-toimintaa. Suunnitelma onkin laatimisensa jälkeen toiminut perustana monenlaisille toiminnoille ja strategiselle työlle.

Laadittu kulttuurihyvinvointisuunnitelma koski vuosia 2019–2022, mutta sitä ja siihen liittyvää aineistoa hyödynnetään myös maakunnallisessa strategiatyössä sekä kuntien ja alueellisten hyvinvointisuunnitelmien tekemisessä. Kainuun hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelman (2023–2025) yhtenä toimenpiteenä mainitaan kulttuuripalveluiden ja luonnon monimuotoisuuden hyödyntämisen edistäminen. Kulttuurihyvinvointi sisältyy Kainuun kulttuuriohjelmaan (2022–2025) ja maakuntaohjelmaan (2022–2025). Suunnitelma on toiminut taustana myös vuonna 2024 perustetun Taikusydän-alueverkoston toiminnan suunnittelussa.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelmakaudelle ajoittui Kainuun uuden keskussairaalan rakentaminen, jossa noudatettiin prosenttitaiteen periaatetta. Lisäksi laadittu kulttuurihyvinvointisuunnitelma on ollut ainakin osittaisena epäsuorana perustana monille toimille viime vuosina. Maakunnassa on toteutettu kulttuurihyvinvointiaiheisia hankkeita esimerkiksi osana Kansallista ikäohjelmaa 2030, ja ELY-keskus on rahoittanut kulttuurihyvinvointihankkeita. Kulttuurihyvinvointia edistävä toiminta on jatkunut myös Kulttuuri-Kainuu-hankkeessa, jossa Kainuun liitto toteutti alueellisen kulttuuritoiminnan kehittämistehtävää.

KultaSote

KultaSote-hankkeen toteuttajana oli Keski-Suomen liitto. Hanke kytkeytyi silloisen maakunta/sote-uudistukseen, ja sen tavoitteena oli varmistaa, että uuden maakunnan suunnittelussa ja toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa mahdollistetaan kulttuuristen hyvinvointitoimenpiteiden toteuttaminen. Hankkeessa kehitettiin erilaisia aluetason ohjeistuksia ja ohjaavia dokumentteja tai niiden osia kulttuurihyvinvointia koskien.

Hanke sai kärkihankerahoituksen jälkeen jatkoa Kultasote II -hankkeen muodossa. Siinä keskityttiin vaikuttavuuden todentamiseen ja kulttuurihyvinvointitoiminnan koordinointiin. Aiheeseen liittyen maakuntaliiton toimesta on toteutettu Taiken rahoituksella myös Taiteen paikka palvelurakenteessa -hanke.

Hankkeen vaikuttavuutta on vaikea käytettävissä olevien tietojen perusteella osoittaa suoraan, mutta sillä lienee ollut osaltaan vaikutusta esimerkiksi siihen, että kulttuurihyvinvointi on mukana Keski-Suomen hyvinvointiohjelmassa ja että maakuntaan on perustettu Taikusydän-alueverkosto. Myös esimerkiksi Jyväskylän kaupungin kulttuurisuunnitelmassa tunnistetaan kulttuurihyvinvoinnin merkitys. Alueella on hankkeen jälkeen ylipäättään luotu maakunnan liiton toteuttamien hankkeiden jatkumoa kulttuurihyvinvoinnin parissa Taiken rahoituksella.

Kulttuurisote

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymän vetämässä Kulttuurisote-hankkeessa rakennettiin kulttuurihyvinvointitoimintamallit kuuteen maakuntaan osaksi silloista tulevaa sote-ratkaisua, joka peruuntui keväällä 2019. Hankkeessa nähtiin olennaiseksi, että kulttuurihyvinvointipalvelut kiinnittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon toimintoihin ja että ne kirjataan maakunnan keskeisiin toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin, järjestämissuunnitelmaan ja palvelustrategiaan.

Osatoteuttajia olivat Etelä-Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan liitto ja Pirkanmaan liitto, Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä - Carea (Kymenlaakso) ja Turun kaupungin hyvinvointitoimiala (Varsinais-Suomi). Taikusydän- ja Itä-Suomen Hyvinvointivoimala -verkostot toimivat hankkeen tukena.

Kärkihankkeen jälkeen verkostotoimijoista Taikusydän on edelleen toiminnassa ja aktiivinen, samoin myös Hyvinvointivoimala. Kaikissa hankkeessa mukana olleessa kuudessa maakunnassa kulttuuria on integroitu vaihtelevasti eri tavoin maakunnan ja hyvinvointialueen strategiatyöhön. Etelä-Pohjanmaa on saanut oman kulttuurihyvinvointisuunnitelmansa osana Etelä-Pohjanmaan alueellista hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. Pirkanmaalla on alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja esim. Kulttuurihyvinvoinnin palveluohjaus Pirkanmaalla -hanke. Kymenlaaksossa kulttuuri on alueellisessa hyvinvointikertomuksessa, Varsinais-Suomessa näkyvä muun muassa Turun kaupungin kulttuurihyvinvointitoiminta. Varsinais-Suomen tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden keskus -hanke oli osa valtakunnallista sote-uudistuksen valmistelua, ja siinä käynnistyi kulttuurihyvinvoinnin osaprojekti vuonna 2022.

Hankkeen myötä lisättiin tietoisuutta ja ymmärrystä kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuuksista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, parannettiin viestintäyhteistyötä ja määriteltiin keskeisiä käsitteitä. Hanke edisti käytännön kokeiluja ja toimijoiden välistä verkostoitumista, syventäen kulttuurihyvinvointia sote-valmistelussa. Erityisesti Pohjois-Savossa hankkeen vaikutukset näkyivät kulttuurisotea koskeissa jatkohankkeissa, kulttuurihyvinvoinnin integroinnissa

hyvinvointikertomuksiin ja -suunnitelmiin sekä alueellisen kulttuuristrategian valmistumisessa. Kaiku-kortin käyttöönotto ja monialaiset yhteistyöhankkeet edistivät kulttuurihyvinvoinnin konkreettista toteutumista alueella, vahvistaen osallisuutta ja kulttuurihyvinvointitoiminnan koordinoitua.

3.3. Yhteenveto: kehittämishankkeiden vaikuttavuus vuonna 2024

Kehittämishankkeiden vaikutuksia voidaan tarkastella suhteessa kärkihankerahoituksen tavoitteisiin ja näin ymmärtää yksittäisten hankkeiden vaikuttavuutta. Kärkihankkeessa oli kolme hakukierrosta ja niillä omat tavoitteensa.

Ensimmäisellä hakukierroksella tavoitteena oli erityisesti lisätä taiteen ja kulttuurin käyttöä osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa, kehittää taide- ja kulttuurilähtöisiä osallistavia menetelmiä sekä tehostaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Toisella hakukierroksella hankkeiden tuli synnyttää uusia toiminta- ja rahoitusmalleja, kehittää ja juurruttaa hyväksi todettuja käytäntöjä/toimintatapoja sekä lisätä taiteen ja kulttuurin käyttöä osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Samalla lisäansioksi katsottiin se, että hankkeet pystyisivät huomioimaan silloisen tulevan sote- ja maakuntauudistuksen. Kolmannella hakukierroksella tarkoituksena oli mallintaa taide- ja kulttuurilähtöisten hyvinvointipalveluiden integroimista sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen tulevaisuudessa, kehittää toimijoiden välistä yhteistyötä, juurruttaa taide- ja kulttuuritoiminta osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä lisätä taiteen ja kulttuurin saatavuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Havaitsemamme hankkeiden vaikutukset ovat varsin samansuuntaisia kärkihankkeen kehittämishankkeille muotoilemien tavoitteiden kanssa. Kehittämishankkeiden vaikutukset voidaan jakaa neljään teemaan: strategisuus, toimintamallit ja konkretia, yhteydet sekä ymmärrys (ks. kuvio 2). Yksittäisten hankkeiden tavoitteet, vaikuttavuus ja tunnistetut esteet on puolestaan kuvattu tarkemmin taulukossa 2.

Toteutuneen hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä on usein pystytty hyödyntämään sellaisten hankkeiden työtä, joihin on kuulunut strategioihin vaikuttaminen, taustatyö ja keskustelut aikaisemman sote-uudistusyrityksen taustalla tai konkreettinen ja nimenomainen strategioiden, suunnitelmien ja ohjelmien laatiminen. Tyypillistä on myös esimerkiksi se, että alueilla kärkihankerahoituksen avulla laaditut kulttuurihyvinvointisuunnitelmat tai kulttuurihyvinvointia koskevien tavoitteiden mukaan saaminen muihin strategiaan asiakirjoihin on ollut

pohjana tuleville tai tällä hetkellä voimassa oleville toimintaa ohjaaville suunnitelmille/strategioille. Kokonaisuutena tarkastellen kärkihankkeen aikana aloitetut tai vahvistetut alueelliset tavoitteenasettelut kantavat myös hyvinvointialueuudistuksen jälkeisessä ajassa, jossa niitä voidaan hyödyntää esimerkiksi alueellisissa hyvinvointisuunnitelmissa.

Kuvio 2. Kehittämishankkeiden vaikutukset tyypeittäin.

Strategisuus	Toimintamallit ja konkretia	Yhteydet	Ymmärrys
<p>Kulttuurihyvinvointia koskevien suunnitelmien laatimisella on pohjustettu muuta kehitystä.</p> <p>Alueiden muihin strategioihin on saatu mukaan kirjauksia.</p> <p>On vaikutettu hyvinvointialueiden valmisteluun ja toimintaan.</p>	<p>Toimintamallien juurtuminen on heikentynyt sote-organisaatioiden sisällä uudistuksista johtuen.</p> <p>Toimijoiden välillä on luotu pysyviä alueellisia toimintatapoja.</p> <p>Sote-resurssien niukkuus hidastaa konkreettisia toimia.</p>	<p>Hankeissa luotiin yhteyksiä kulttuuritoimijoiden kesken sekä sote-toimijoihin.</p> <p>Yhteyksiä on hyödynnetty mm. hyvinvointialueiden valmistelutyössä.</p> <p>Osa hankkeista on pohjustanut Taikusydän-alueverkostoja.</p>	<p>Hanketoiminnalla on rakennettu alueiden toimijoiden jaettua ymmärrystä kulttuurihyvinvoinnin merkityksestä.</p> <p>Resurssien niukkuudesta huolimatta kulttuurihyvinvoinnin merkitys tunnustetaan edelleen.</p>

Hankerahoituksen avulla rahoitettiin paljon myös konkreettista kulttuurihyvinvointitoimintaa ja tähän liittyen pilotoitiin erilaisia toimintamalleja. Kulttuuri- ja taidelähtöistä ajattelua pyrittiin myös juurruttamaan osaksi sote-organisaatioita. Tältä osin tulokset ovat vaihtelevia. Näyttäisi siltä, että pelkästään sote-organisaatioiden toiminnan vastuulla ollut toiminta ei ole ainakaan kovin konkreettisesti juurtunut. Sote-organisaatioissa hyvinvointialueuudistuksen myötä tapahtuneet muutokset ovat hävittäneet kärkihankkeen aikana luotuja toimintamalleja ja konkreettisia kulttuurihyvinvointitoiminnan ilmentymiä. Heikkona, alustavana juurtumisena voidaan toki pitää sitä, että sote-henkilökunnan koetaan suhtautuneen pääosin myönteisesti taide- ja kulttuurilähtöisiin menetelmiin, joita kärkihankkeessa toteutettiin tai kokeiltiin.

Toimintamallien osalta kestävämmäksi ovat jossain määrin osoittautuneet sote-toimijoiden ja kulttuuritoimijoiden sekä yleisemmin alueen muiden toimijoiden välisen yhteistoiminnan ja keskusteluyhteyksien muotoutuminen. Sote-organisaatioiden ulkopuolisten toimijoiden on kenties ollut helpompaa ylläpitää toimintaa hyvinvointialueuudistuksen muutoksissa.

Ylipäättään yhteyksien, verkostojen ja alueellisen kulttuurihyvinvointitietoisuuden ja -ymmärryksen rakentaminen on kantanut varsin hyvin monilla alueilla. Monet kyselyyn vastanneet hanketoimijat näkivät, että kärkihankkeen aikana luodut yhteydet ja toimintatavat ovat edelleen käytössä ja relevantteja. Ymmärrys yhteisistä kulttuurihyvinvointia koskevista tavoitteista on myös kiteytynyt erilaisiksi kirjauksiksi ja strategisiksi linjauksiksi.

Merkittävimpana esteenä tai vaikuttavuutta vähentävänä tekijänä hanke-toimijoiden vastauksissa näyttäytyvät hyvinvointialueuudistus sekä siihen liittyvät alueellisen sote-toiminnan rahoitusvaikeudet ja yhteyksien katkeaminen toimijoiden välillä. Kulttuurihyvinvoinnin yhteiskehittäminen ja yhdyspintatyö ovat hidastuneet hyvinvointialueuudistuksen myötä. Kulttuurihyvinvointitoiminnan konkreettiseen kehittämiseen tarvittavia resursseja ei näytä olevan riittävästi, ja jo hyvin alkaneet kehityskulut ovat hiipumassa tai tyystin pysähtyneet. Jossain tapauksissa hyvinvointialueuudistus pysäytti kulttuuripalveluiden ostot. Taide- ja kulttuurilähtöisen toiminnan konkreettinen juurtuminen hyvinvointialueiden toimintaan näyttää kärsivän myös siitä, että ainakin joillakin hyvinvointialueilla kulttuuriin liittyvän toiminnan mahdollistaminen nähdään ensisijaisesti kuntien tehtävänä. Rahoitusinstrumenttien ja -mahdollisuuksien näkökulmasta kulttuurihyvinvointi sijoittuu edelleen kulttuurin ja hyvinvoinnin epämääräiseen välimaastoon, mikä saattaa vaikeuttaa resurssien hankkimista. Ylipäättään toiminnan strategisuutta ja ohjelmallisuutta tulisi edelleen vahvistaa.

Taulukko 2. Kehityshankkeiden tavoitteet, vaikuttavuus ja tunnistetut vaikuttavuuden esteet.

Hanke	Tavoite tai tehtävä	Vaikuttavuus 2024	Tunnistetut esteet
AILI – Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön valtakunnallinen verkosto	Rakentaa verkosto foorumiksi ja alustaksi hallinnollisten tukirakenteiden kehitystyölle, uudenlaisten toimintamallien innovoinnille ja juurruttamiselle sekä toimijoiden yhteistyölle ja tiedonvälitykselle	Verkoston hanketoiminta on jatkunut mm. AURA-hankkeessa ja IKO-rahoituksella. On esim. laadittu etsivän kulttuurisen vanhustyön toimintamalli ja ikääntyneiden kulttuuritoiminnan tiekartta vuoteen 2030. Verkosto toimii edelleen tärkeänä kehittämisen foorumina.	Ei tietoa.
Kulttuuripolku senioreille	Palvelurakenteen luominen kulttuuritoimijoiden ja ikäihmisten kohtaamiselle ja ratkaisujen etsiminen taiteilijoiden työllistymiseen sosiaali- ja terveyssektorille.	Socom jatkaa Kaakkois-Suomen sosiaalialan asiantuntijana ja kehittämis- ja yhteistyöverkostona Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksoissa. Taiteilijaa käsittelevät työpaperit käytettävissä. Kulttuurihyvinvointia	Ei tietoa, ikäihmisten kulttuuritoimintaa ja taiteilijoiden työtä sote-sektorilla koskevia yleisiä esteitä käsitelty IKO-hankeraportissa (ks. Ruokolainen ym., 2023).

Hanke	Tavoite tai tehtävä	Vaikuttavuus 2024	Tunnistetut esteet
		on juurrutettu alueiden hyvinvointisuunnitelmiin ja maakuntaohjelmiin.	
%Taidetta	Kehittää toimijoiden mahdollisuuksia juurruttaa kulttuuritoimintaa kiinteäksi osaksi SOTE-palvelurakenteita	Alueella on toimivat yhteydet sote- ja kulttuuritoimijoiden välillä. Hyvinvointialueen strategisissa asiakirjoissa huomioidaan kulttuuri. Kulttuurihyvinvointisuunnitelma osaltaan ohjaa hyvinvointialueen toimintaa.	Ei tietoa.
VUOKSI-hanke taide- ja kulttuuripalveluiden ankuroimiseksi osaksi Lahden kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa	Taiteilijat osana kuntarakenteita kulttuuripalveluiden ankuroimiseksi osaksi Lahden kaupungin sosiaali- ja terveydenhuoltoa.	Organisaatiotaiteilijana toimineen taiteilijan työsuhte Päijät-Hämeen hyvinvointialueella jatkuu. Epäsuorana vaikutuksena kulttuurihyvinvointi on integroitu sekä Päijät-Hämeen maakunnalliseen kulttuuristrategiaan että Lahden hyvinvointistrategiaan.	Ei tietoa.
Taide tavoittaa	Luoda malli taiteen saavutettavuuden parantamiseksi ja taidetoiminnan juurruttamiseksi osaksi silloisen Lapin sairaanhoitopiirin yksiköitä	Konkreettisten käytäntöjen juurtuminen jäi kesken ja on heikentynyt sote-organisaation muutoksissa. Henkilökunnan asennoituminen on ollut positiivista myös hankkeen jälkeen.	Sote-uudistuksen muutokset, hyvinvointialueen paine säästää kustannuksissa ja tästä seuraava rahoituksen puute, kulttuurivastuun painottuminen yksipuolisesti kunnille
TaideKori – Taidepalveluiden kestävä taloudelliset ratkaisut sosiaali- ja terveydenhuollossa	Taidepalvelujen ostoprosessin koordinointi ja rahoitusmallien testaus ostajana toimivan sote-sektorin näkökulmasta	Konkreettisen käytäntöjen juurtuminen epäselvää. Jakkoon.fi -verkkopalvelua ei enää ole olemassa. Kulttuurihyvinvointi sekä kulttuurin positiiviset vaikutukset ymmärretään paremmin.	Hyvinvointialueen aloittaminen pysäytti kulttuuripalveluiden ostot Varsinais-Suomessa.
Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon	Kulttuurisen hyvinvointityön suunnitelmallinen edistäminen ja sen juurruttaminen osaksi maakunnan ja kuntien toimintoja	Laadittu kulttuurihyvinvointisuunnitelma vaikuttaa ainakin maakunnallisessa kulttuuristrategiassa, hankkeen perua oleva paikallinen Taikuhyve-verkosto toimii, ja alueella on kehittämistähtoa ja ymmärrystä aiheelle.	Rahoituksen ja henkilöresurssien niukkuus heikentävät hankkeen pitkäaikaisia vaikuttavuutta alueella.
Art@HDL	Taiteen hyvinvointivaikutusten juurruttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden arkeen ja Diakonissalaitoksen toimintaan.	Diakonissalaitoksen sitoutuneisuus taide- ja kulttuuritoimintaan sekä toiminnan näkyvyys talon sisällä jatkuu. Yhteistyötä eri taideorganisaatioiden kanssa (esim. Kansallisteatteri sekä Teatterikorkeakoulu).	Rahoitustilanne ja hanke-rahjoitusten tiukkuus hankaloittavat toiminnan kehittämistä.

Hanke	Tavoite tai tehtävä	Vaikuttavuus 2024	Tunnistetut esteet
Kulttuuri ankkurina	Luoda malli kulttuuri- ja taidetoimijoiden sekä sosi-aali- ja terveystoimijoiden yhteistyön ja palveluintegraation toteuttamiseen	Hanke on vaikuttanut osaltaan alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman sisältöihin yhdessä muun alueellisen toiminnan kanssa.	Aikaisempi, kaatunut sote-uudistus vaikutti siihen, että hankkeella ei ollut suoraa vaikutusta toimintamalleihin.
Läsnäoloklovnaria	Läsnäoloklovnaria-työmuodon kehittäminen ja juurruttaminen osaksi lasten leikkaustoimintaa yliopistollisissa sairaaloissa.	Toimintamalli on nykyisin sairaalaympäristöihin integroitunut käytäntö. Sairaalaklovnitoimintaa on valtakunnallisesti kaikissa yliopistollisissa sairaaloissa.	Rahoitusnäkökulmasta toiminta keikkaa kahden filosofian rajalla: taide tai hyvinvointi. Ongelmaa helpottaisi, jos kulttuurihyvinvointityölle muotoutuisi oma rahoitustahansa tai mallinsa.
KultaSote	Varmistaa, että uuden maakunnan suunnittelussa ja ohjauksessa mahdollistetaan kulttuurihyvinvoinnin toteuttaminen.	Kulttuurihyvinvointi mukana hyvinvointiohjelmassa, maakunnassa Taikusydän-alueverkosto, Jyväskylän kaupungin kulttuurisuunnitelmassa tunnustetaan kulttuurihyvinvoinnin merkitys, kulttuurihyvinvointihankkeiden jatkumo	Ei tietoa
Kulttuurisote	Kulttuurihyvinvointitoimintamallien luominen kuuteen maakuntaan osaksi silloista tulevaa sote-ratkaisua	Kulttuurihyvinvoinnin integrointi sote-palveluihin edistyi kuudessa maakunnassa. Tietoisuus ja viestintäyhteistyötä paranivat. Kulttuurihyvinvointia on viety maakunnallisen ja hyvinvointialueen strategia-työhön. On toteutettu käytännön kokeiluja ja verkostoiduttu. Alueilla on kehitetty strategioita ja toimintamalleja.	Yhteiskehittäminen ja yhdyspintatyö hyvinvointialueen kanssa ovat hidastuneet hyvinvointialueuudistuksen myötä. Hyvinvointialueuudistuksen myötä kulttuurihyvinvoinnin palveluja tuotetaan vähemmän tietyille kohderyhmille.
Kulttuurihyvinvointisuunnitelma	Laadittiin alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja vahvistettiin ymmärrystä kulttuurihyvinvoinnin merkityksestä.	Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma on vaikuttanut kuntien ja aluetason strategiatyöhön ja näkyy monina kirjauksina suunnitelmissa ja ohjelmissa. Epäsuorana vaikutuksena on Taikusydän-alueverkoston perustaminen.	Ei tietoa.
Jakkara	Taiteen ja kulttuurin vahvistaminen Etelä-Karjalan alueen hyvinvointityössä osana maakunta- ja soteuudistusta.	Kulttuurihyvinvointi on otettu osaksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen työtä hyvinä käytäntöinä ja toimintamalleina. Henkilötyövuosien allokointi	Toiminnan strategisuus ja ohjelmallisuus kaipaavat vahvistamista. Poikkeuksellisen tiukka talous- ja henkilöstötilanne vaikeuttavat kulttuurihyvinvoinnin

Hanke	Tavoite tai tehtävä	Vaikuttavuus 2024	Tunnistetut esteet
		kulttuurihyvinvointiin ja KAIKU-korttitoiminta.	vahvistamista ja kehittämistä.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kärkihankeen tavoitteet olivat samaan aikaan epäselviä ja monitasoisia. Kärkihankeen politiikkatoimien yleisenä tavoitteena oli taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tuottavan toiminnan, palveluiden ja rahoituksen juurruttaminen sote-rakenteisiin. Hankkeessa tavoiteltiin niin yksilötason vaikutusten tuottamista (hyvinvointivaikutukset), toimintatapojen kehittämistä (esim. yhteistyö ja menetelmät) kuin strategisia ja rakenteellisia muutoksia (esim. sote-uudistukseen vaikuttaminen, verkostot ja rahoitusmallit).

Seuranta ja vaikuttavuuden arviointia hankaloittaa se, että kunnollisia vaikuttavuusmittareita ei ole aikanaan luotu. Poliittisina vipuvoimina käytettyjen avainkäsitteiden ”prosenttiperiaatteen laajentaminen” ja ”prosenttitaide” varsinainen sisältö jäi myös monin osin epäselväksi niin hallinnossa kuin kentällä.

Tätä taustaa vasten olemme tässä vaikuttavuutta arvioivassa raportissa päätyneet hahmottamaan yleisesti kärkihankeen merkitystä kulttuurihyvinvointitoiminnan kehitykselle kysymällä, 1) miten kärkihankeen yleiset poliittishallinnolliset tavoitteet ovat kehittyneet vuoden 2019 jälkeen, 2) kuinka yksittäiset kehityshankkeet ovat edistyneet ja 3) millainen on ollut kärkihankeen pitkäaikaisvaikuttavuus ja mitkä seikat mahdollistavat ja toisaalta estävät kärkihankeen vaikutusten seuranta ja tulosten todentamista nykynäkökulmasta?

Poliittishallinnollisella tasolla kärkihanke loi uusia verkostoja ja edisti poikkihallinnollista yhteistyötä kulttuurihyvinvoinnin alueella, vaikka vaikutuksia rajoittivat resurssipula, poliittinen epävarmuus ja pandemia. 2020-luvulla on edistytty kulttuurin strategisessa ja poikkihallinnollisessa integroinnissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Kärkihanke vahvisti kulttuurihyvinvoinnin strategista merkitystä ja loi perustan tuleville innovaatioille ja yhteistyölle kulttuurin ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kärkihankeesta lähtien kulttuurihyvinvointi on ollut ylivälikautisena, hallitusohjelmissa kirjattuna tavoitteena vuosina 2019 ja 2023. Myös Taiku-yhteistyöryhmien toiminta on jatkunut.

Rahoitusmallien kehittäminen ja toiminnan vakiinnuttaminen ovat edelleen ongelmallisia. Niin kestävän rahoituksen kuin sekä alueellisen että valtakunnallisen koordinoinnin puute vaikuttavat alan kehitykseen. Yleinen taloudellinen niukkuus kulttuuri-, sosiaali- ja terveyspolitiikassa estävät tai hidastavat kehitystyötä. Kärkihanke oli resursseiltaan pienehkö politiikkatoimi. Samaan aikaan kulttuurin budjettirahoitukseen kohdennettiin leikkauksia. Myös tämän raportin kirjoittamishetkellä sekä kulttuurin resursseihin että sote-sektoriin kohdistuu säästöjä.

Kärkihankkeen kehittämishankkeet ovat vaikuttaneet kukin tavoillaan ja omilla alueillaan kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen, lisänneet tietoisuutta ja yhteistyötä sosiaali- ja terveyssektorin sekä kulttuuritoimijoiden välillä, ja vahvistaneet kulttuurin roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Ne ovat synnyttäneet uusia verkostoja, integroineet kulttuurihyvinvointia strategiatyöhön ja edistäneet taiteilijoiden työllistymistä sote-sektorille. Hankkeiden seurauksena on syntynyt alueellisia kulttuurihyvinvointisuunnitelmia ja -strategioita. Hankkeissa on kehitetty konkreettisia toimintamalleja ja pilotteja, jotka ovat parantaneet kulttuurihyvinvoinnin suunnitelmallisuutta ja toteutumista.

Hankkeiden vaikutuksia rajoittavat rahoituksen epävarmuus, koordinoinnin hankaluudet sekä toimintamallien kestävyyspuute. Monissa tapauksissa toimenpiteet ovat pysähtyneet tai niiden juurtuminen on ollut vaikeaa talous- ja henkilöstötilanteen kiristyessä ja hyvinvointialueuudistuksen tuomien mullistusten myötä. Kulttuurihyvinvoinnin merkitys on yleisesti tunnustettu ja sen edistämiseen liittyvä työ on jatkunut. Pitkäaikaisen vaikuttavuuden ja kestävä rahoituksen puute sekä hyvinvointialueiden vaikea tilanne kuitenkin vaikeuttavat kulttuurihyvinvoinnin kehittämistä ja vakiinnuttamista alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Tiedon ja selkeiden käsitteiden merkitys on suuri sekä konkreettista toimintaa kehitettäessä että toiminnan vaikutuksia arvioitaessa. Vaikuttavuuden ja tiedontarpeiden osalta tulisi hyödyntää ja soveltaa olemassa olevia tiedonkeruita paremmin sekä luoda yhteistyörakenteita käsitteistön, menetelmien ja teknisten ratkaisujen kehittämiseksi kokonaisuutena. Kulttuurihyvinvoinnin politiikkatoimille ja hankkeille on ylipäätään asetettava konkreettisia tavoitteita, jotta niiden seuranta voidaan tehdä nykyistä paremmin selkeillä kriteeristöillä ja mittareilla. Kärkihankkeen monitahoisten tavoitteiden vuoksi sen pitkäaikaista vaikuttavuutta on vaikea todentaa.

Silti voidaan todeta, että kärkihankkeen vaikuttavuus kulttuurihyvinvointitoiminnan kehitykseen sekä valtakunnallisesti että alueellisesti on ollut merkittävä niin tavoitteiden asettamisen, kehittämistoimien kuin konkreettisen kulttuurihyvinvointitoiminnan tasoilla. Kärkihankkeen avulla on vaikutettu strategiaan kirjauksiin, vahvistettu eri toimintalogiikoista käsin kulttuurihyvinvoinnin parissa toimivien tahojen yhteistä ymmärrystä niin kansallisella kuin alueellisella tasolla ja luotu tai vahvistettu kulttuurihyvinvoinnin kehittämistoimien jatkumota alueellisesti. On myös syytä todeta, että kärkihankke on mahdollistanut paljon konkreettista toimintaa ja ihmisten kohtaamista taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin merkeissä.

LÄHTEET

- Backman, J., Hyssälä, L., Kivelä, A., Norppa, L., Virta, S., Vuolasto, J. (2023). *Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset osaksi päätöksenteko- ja ohjausjärjestelmää*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-959-2>
- Brulin, G. & Svensson, L. (2013). Knowledge for long-term, surprising and unexpected effects – summary of conclusions. Teoksessa Svensson, L., Brulin, G., Jansson, S. & Sjöberg, K. (toim.), *Capturing Effects of Projects and Programmes* (s. 239–254). Lund: Studentlitteratur.
- Jakonen, O. & Lahtinen, E. (2019). *Taide, kulttuuri ja hyvinvointi. Hallitusohjelman kulttuurin kärkihankkeen arviointi: prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa*. Cuporen verkkojulkaisuja 53. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Joensuu, M., Räsänen, H. & Unkila, K. (2023). Hanketyön arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon, kuntoutuksen ja työllisyydenhoidon kehittämisessä. *Hallinnon tutkimus*, 5, 578–583. <https://doi.org/10.37450/ht.130504>
- Kaattari, M. & Suksi, I. (toim.) (2019). *Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4069-7>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-466-5>
- Paananen, H., Jäntti, A. & Haveri, A. (12.1.2024). Yhtä uudistusta tavoiteltiin vaan paljon enemmän saatiin: Näkökulmia hyvinvointialueiden ensimmäiseen vuoteen. Blogi: Tieto käyttöön!. <https://tietokayttoon.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/yhta-uudistusta-tavoiteltiin-vaan-paljon-enemman-saatiin-nakokulmia-hyvinvointialueiden-ensimmaiseen-vuoteen>
- Ruokolainen, O., Jakonen, O., Oksanen-Särelä, K. & Lahtinen, E. (2023). *Kohti kestäviä ratkaisuja? Ikäihmisten kulttuurihyvinvointi ja taiteilijoiden toimintaedellytykset*. Cuporen verkkojulkaisuja 76. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

- Rosenlöf, A-M. (2022). Kulttuurihyvinvoinnin rahoitus vakiinnutetaan vain toimintakulttuuria muuttamalla. Teoksessa P. Kleimola, L. Lehtinen, S-L. Mikkonen, T. Vahtokari & P. Alaniska (toim.), *Rahapuhetta taide- ja kulttuurikentältä* (s. 16–25). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ja Kulttuurin paikka. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-422-5>
- Rosenlöf, A-M. (14.3.2023). Kulttuurihyvinvoinnin historia on taiteen ja parantamisen historiaa, joka ulottuu taiteen syntyvaiheisiin. <https://talk.turkuamk.fi/taide/kulttuurihyvinvoinnin-historia-on-taiteen-ja-parantamisen-historiaa-joka-ulottuu-taiteen-syntyvaiheisiin/>
- Taiku3-yhteistyöryhmä (2023). Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3. Yhteenveto toimikaudesta 9.4.2020–15.2.2023. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:18. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-967-7>
- Uusikylä, P., Köppä, L., Jaakkola, S. & Paavola, J-M. (2023). *“Kohti yhteistä ikäystävällistä Suomea”*. Kansallisen ikäohjelman vaikuttavuusarviointi. Loppuraportti 01/2023. Toteuttajat Innolink, Frisky & Anjoy. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Valtioneuvoston kanslia (2015). *Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. Hallituksen julkaisusarja 2015:10. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-181-7>
- Valtiovarainministeriö (2019). *Ilmiöpohjaiseen budjetointiin liittyviä näkökohtia selvittävän työryhmän raportti*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-990-0>

LIITTEET

Liite 1. Kärkihankkeen poliittishallinnollisen vaikuttavuuden todentamisessa hyödynnetyt dokumentit ja julkaisut.

DOKUMENTTI	JULKAISIJA	JULKAISUVUOSI
TAITEESTA JA KULTTUURISTA HYVINVOINTIA -TOIMINTAOHJELMAN LOPPURAPORTTI	STM	2015
VALTION TALOUSARVIOESITYS VUODELLE 2015	VM	2015
ASIA: TERVEYTTÄ JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄN TAIDE- JA KULTTUURITOIMINNAN YHTEISTYÖRYHMÄN ASETTAMINEN /OKM/41/040/2016	OKM	2016
KULTTUURIPOLITIIKAN STRATEGIA	OKM	2017
SUOSITUS TAITEEN JA KULTTUURIN SAATAVUUDEN JA SAAVUTETTAVUUDEN PARANTAMISEKSI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA / 2018	OKM & STM	2018
HYVINVOINTIA JA TERVEYTTÄ EDISTÄVÄ TAIDE- JA KULTTUURITOIMINTA MAAKUNTA- JA SOTEUUDISTUKSESSA	OKM & STM / Terveystä- ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmä	2018
RATKAISUJEN SUOMI: HALLITUKSEN TOIMINTASUUNNITELMA VUOSILLE 2018–2019	Valtioneuvosto	2018
TAIKE: TAITEILIJAN ASiantuntijuuden ja välittäjätoiminnan kehittämisohjelma	Taike	2018
ILMIÖPOHJASEEN BUDJETOINTIIN LIITTYVIÄ NÄKÖKOHTIA SELVITÄVÄN TYÖRYHMÄN RAPORTTI	Valtiovarainministeriö	2019
HALLITUKSEN VUOSIKERTOMUS 2018	Valtioneuvoston kanslia	2019
PÄÄMINISTERI ANTTI RINTEEN/SANNA MARININ HALLITUKSEN OHJELMA	Valtioneuvosto	2019

TAIKU2-LOPPURAPORTTI: KULTTUURI JA TAIDE HYVINVOINNIN EDISTÄJINÄ SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA, TYÖELÄMÄSSÄ JA KOULUTUKSESSA	STM	2019
TULE LUO TAIDE TAITEEN PROSENTTIPERIAATTEEN LAAJENTAMISEN KÄRKIHANKKEEN (2016–2018) LOPPURAPORTTI	OKM	2019
VALTION TALOUSARVIOESITYS VUODELLE 2020	VM	2019
TAIKE: KULTTUURIHYVINVOINNIN ASiantuntijapalvelut	Taike	2020
KULTTUURIHYVINVOINNIN YHTEISTYÖRYHMÄ TAIKU3 / ASETTAMISPÄÄTÖS	OKM	2020
HYVINVOINNIN, TERVEYDEN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN 2030. TOIMEENPANOSUUNNITELMA.	Valtioneuvosto	2021
SELVITYS KULTTUURIHYVINVOINTIPALVELUJEN TOIMINTAMALLEISTA KUNNISSA JA PERUSTETTAVILLA HYVINVOINTIALUEILLA	MDI	2022
KULTTUURIN AIKA ON NYT JA AINA: KULTTUURIALAN TULEVAISUUSTYÖRYHMÄN EHDOTUKSET SEURAAVALLE HALLITUSKAUDELLE	OKM	2022
LAKI KUNTIEN KULTTUURITOIMINNASTA. PÄIVITETTY 2022.	OKM	2022
KANSALLISEN IKÄOHJELMAN VAIKUTTAVUUSARVIOINTI	STM / Innolink / Frisky & Anjoy	2023
TYÖRYHMÄN ASETTAMINEN KULTTUURIN JA LIIKUNNAN HYVINVOINTIVAIKUTUSTEN KOOSTAMISEKSI JA POLITIIKKALINJAUSEHDOTUSTEN LAATIMISEKSI	OKM	2023

KULTTUURIN JA LIIKUNNAN HYVINVOINTIVAIKUTUKSET OSAKSI PÄÄTÖKSENTEKO- JA OHJAUSJÄRJESTELMÄÄ	OKM	2023
PROSENTTIPERIAATE / TAIKE	Taike	2023
KULTTUURIN EDISTÄMINEN HALLITUSKAUDELLA 2023-2027 – OPE- TUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN KULTTUURI-JA TAIDEPOLITIIKAN OSASTON EHDOTUKSET	OKM / KUPO	2023
PÄÄMINISTERI PETTERI ORPON HALLITUKSEN OHJELMA	Valtioneuvosto	2023
KULTTUURIHYVINVOINNIN YHTEISTYÖRYHMÄ TAIKU3. YHTEENVETO TOIMIKAUDESTA 9.4.2020–15.2.2023	OKM	2023
VALTION TALOUSARVIOESITYS VUODELLE 2024	VM	2023
VAALIKAUDET YLITTÄVIEN HANKKEIDEN JA UUDISTUSTEN VALMISTELU	VTV	2024

Liite 2. Kehityshankkeita koskevan sähköpostikyselyn vastaajat.

Gynther, Heli	Aluekehityspäällikkö	Etelä-Karjalan liitto
Hirvenmäki, Kimmo	vt. Toiminnanjohtaja, taiteellinen johtaja	Sairaalaklovnit ry
Jähi-Salo, Marja	Toimitusjohtaja	Amusa Suomi Oy
Kinnunen, Joni	Projektikoordinaattori	Kainuun liitto
Lehmusaho, Mervi	Laillistettu ravitsemusterapeutti	Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Pekkanen, Eveliina	Kehittämispäällikkö	Etelä-Savon maakuntaliitto
Raudaskoski, Hannu	Kulttuurituottaja	Rovaniemen kaupunki
Rautio, Aija	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen päällikkö	Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Rönkkö, Kirsi	Kulttuurisuunnittelija	Kuopion kaupunki
Siponkoski, Silva	Kehittämisasiantuntija	Helsingin kaupunki
Tähti, Taru	Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntija	Turun ammattikorkeakoulu
Ylänen, Jaana	Hyvinvointikoordinaattori	Tampereen kaupunki